

DCIDOB 44. **LA COOPERACIÓ AL** **DESENVOLUPAMENT.**

Introducció.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT

En les relacions internacionals el terme cooperació al desenvolupament comença a sorgir després de la Segona Guerra Mundial, durant els anys cinquanta i, sobretot, durant els seixanta, en ple període de descolonització. Avui, després de quasi quaranta anys d'experiència en aquest camp, això és, la cooperació bàsicament econòmica entre el que s'ha anomenat societat desenvolupada del Nord i els països en vies de desenvolupament (PVD) localitzats al Sud, es pot afirmar que les desigualtats imperants entre el Nord i el Sud no només no han disminuït sinó que s'han accentuat. Quan parlem de desigualtats ho fem respecte el nivell i qualitat de vida: alimentació, infància, salut, mitjans d'educació i de treball... Les causes d'aquesta situació són moltes i complexes però no per això deixen d'oferir la possibilitat de trobar solucions, que, per altra banda, es fan necessàries si volem aconseguir un Món més humà, equitatiu i just. Només per nombrar un exemple prou il·lustratiu, extret del llibre *Mundo Rico, Mundo Pobre* del Dr. Luís de Sebastián: els 24 països de l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE), que acullen el 18% de la població mundial, produeixen i es beneficien del 66% del Producte Mundial Brut; el 34% restant, es reparteix entre més de cent països que aglutinen el 82% de la població mundial. D'aquí que, les relacions econòmiques internacionals són, fonamentalment, les relacions entre països rics.

Això ens porta a replantejar el funcionament de les complexes activitats de l'àmbit internacional, com el comerç, i les mesures que s'estan prenent per combatre els desequilibris abans esmentats, com l'Ajuda Oficial al Desenvolupament; ens exigeix aconseguir una solidaritat internacional efectiva on, sobretot, els governs i la societat dels països rics adoptin un compromís més sòlid envers els PVD. Es fa necessària una conscienciació sobre la necessitat d'una cooperació entesa com un intercanvi i com un instrument per establir un coneixement mutu entre el Nord i el Sud que serveixi de base per iniciar unes relacions, en tots els àmbits, més harmòniques i justes.

El present monogràfic us vol donar una visió general del concepte cooperació i cooperació al desenvolupament, des d'una perspectiva històrica, amb fets i dates, fins a una altra de més filosòfica, de pensament, potser més utòpica. Es volen contestar preguntes com: què és la cooperació al desenvolupament; quina funció i quins objectius tenen les Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament (ONGD); perquè la necessitat de la solidaritat internacional; quan comença Espanya a ser un país donador d'ajuda al desenvolupament; què són els projectes de cooperació; etc. Per altra banda, s'ofereix un llistat d'ONGD catalanes que treballen per a aconseguir objectius com la reducció de les desigualtats abans esmentades, per sensibilitzar i oferir informació sobre altres cultures i societats, en definitiva, per a intentar internacionalitzar el nostre món quotidià. També es fa referència a les ONGD del Sud, a les seves relacions amb les ONGD del Nord. Aquest punt és important perquè ens ofereix un bon exemple de cooperació, d'intercanvi, de coneixement mutu, elements del tot imprescindibles per portar a terme els objectius d'aquestes ONGD.

Davant la canviant i, alhora, complexa realitat internacional, no podem deixar de fer referència als conflictes —regionals o locals— que encara es mantenen i les imprevisibles transformacions dels països de l'ex-bloc de l'Est que s'ajunten amb la precària situació de la majoria de PVD, és important obrir un espai permanent a la reflexió, al diàleg i a la negociació per intentar trobar sortides. Aquest dCIDOB a més d'oferir informació, vol ser un instrument que motivi la reflexió personal i la participació.

DCIDOB 44.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

Quaranta anys d'història. La cooperació internacional al desenvolupament.

Quaranta anys d'història

LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL AL DESENVOLUPAMENT

Durant els últims quaranta anys la comunitat internacional, concretament l'Organització de les Nacions Unides (ONU) i les grans unitats regionals, ha donat molta importància a fenòmens com el desenvolupament i la cooperació internacional. Actualment, ens trobem en un moment on s'estan replentant postures i maneres d'actuar dins d'aquests camps, ja que els resultats no han estat satisfactoris i la major part dels països receptors de l'anomenada Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD), els països en vies de desenvolupament (PVD), estan en condicions insostenibles. D'acord amb l'ONU, el desenvolupament econòmic i social d'un país és el seu creixement, més el canvi, social, cultural i econòmic, tant qualitativament com quantitativament.

La majoria dels PVD (terme que engloba, segons l'ONU, aquells països que tenen un nivell econòmic inferior als considerats països desenvolupats) van accedir a la seva independència al llarg del s. XX, sobretot després de la Segona Guerra Mundial, durant els processos de descolonització. Aquest punt és fonamental a l'hora d'analitzar el tipus de cooperació internacional que va sorgir i que ha anat evolucionant. És important per entendre les relacions i la situació desigual de desenvolupament entre el que s'ha anomenat la Societat del Nord (països rics o desenvolupats, la majoria dels quals han estat potències colonials) i la Societat del Sud (països pobres o en vies de desenvolupament que han estat, en un temps passat o recent, colonitzats). El «lligam colonial» i la Seguretat occidental constitueixen les dues motivacions principals de l'aparició i del creixement de l'AOD occidental.

El Sistema de les Nacions Unides i la cooperació

En la Conferència de San Francisco (1945) es creà l'Organització de les Nacions Unides (ONU), fruit de la preocupació dels països industrialitzats per la seva reconstrucció i pel disseny del conjunt institucional que hauria de servir de base del present ordre internacional. Aquesta organització té com a

objectius, des del seu inici, mantenir la pau i la seguretat internacionals, fomentar relacions d'amistat entre les nacions, realitzar la cooperació internacional en la solució dels problemes internacionals de caràcter econòmic, social, cultural o humanitari i servir de centre harmonitzador dels esforços de les nacions per assolir aquests objectius comuns. En la seva Carta s'estableix el compromís de millorar el desenvolupament econòmic-social de tots els pobles i nacions. Dins la seva estructura, tenint en compte la necessitat d'afrontar els diversos problemes dels afers internacionals, es van integrar i van començar a sorgir organismes especialitzats, entre els que destaquem: el Fons Monetari Interna-

cional i el Banc Mundial (1944), concebuts com a base del sistema monetari internacional; l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO) (1945); l'Organització Internacional del Treball (OIT); l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO); i l'Organització Mundial de la Salut (OMS) (1946).

El 30 d'octubre de 1947, 23 Estats membres de l'ONU van firmar a Ginebra l'Acord General sobre Arancels Aduaners i Comerç (GATT); institució especialitzada en el camp econòmic, encarregada de promoure el comerç internacional.

Els països de l'Àfrica i de l'Àsia que accedien a la seva independència anaven entrant a formar part d'aquests fóruns internacionals. Durant els anys 50, els principals problemes econòmics dels PVD (fluctuacions dels preus dels productes bàsics i les barreres dels països industrialitzats a les seves exportacions) es van començar a plantejar dins el marc de l'ONU.

Per la seva banda, els països industrialitzats, al marge del desenvolupament econòmic dels PVD, van organitzar els seus intercanvis comercials a través del GATT.

Algunes característiques dels PVD:

- Els trobem localitzats a l'Àfrica, a l'Amèrica Llatina i a l'Àsia.
- Van ser colònies de potències estrangeres.
- Patiren una explotació econòmica.
- Els seus sistemes productius es van estructurar entorn de l'explotació de matèries primeres.
- Les seves polítiques econòmiques es veuen obligades a ajustar-se als grans interessos d'empreses transnacionals i de centres financers exteriors.
- Per fer front al deute exterior, han d'orientar la seva producció vers l'exportació per poder obtenir divises.
- S'hi estan imposant formes de pensar i de viure diferents a les tradicions pròpies de la seva història que fàcilment es jutgen inferiors.

A Nova Delhi es va celebrar una Conferència (1947) entre 28 països Afroasiàtics on es destacà la necessitat de construir un bloc de nacions que mantinguessin una neutralitat activa, capaç d'influir sobre les decisions de les grans potències. Els països occidentals s'aglutinaren entorn de l'OTAN (1949) i el bloc socialista firmà el Pacte de Varsòvia (1955).

En un clima de «guerra freda», del 18 al 24 d'abril del 1955, es van reunir a Bandung (Indonèsia) vint-i-quatre líders de l'Àfrica i de l'Àsia en una Conferència que significà un pas fonamental pel sorgiment del No-Alineament. A partir d'aquí l'acció unitària dels PVD es va anar canalitzant a través de l'anomenat «Grup dels 77» i es va potenciar des del Moviment dels països No-Alineats.

Les dècades del desenvolupament

Al llarg dels anys seixanta i setanta es van crear diversos organismes dedicats a la cooperació, principalment econòmica, i es van portar a terme distintes iniciatives dins d'aquest camp, moltes de les quals responien a la necessitat de les antigues potències colonials de mantenir els seus privilegis amb les ex-colònies; les institucions colonials es convertiren en organismes de cooperació.

El 1960, a partir de la transformació de l'Organització Europea de Cooperació Econòmica (canalitzadora del Pla Marshall), es creà l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE). Alguns països que integraven l'OCDE van fundar el CAD (Comitè d'Ajuda al Desenvolupament); els seus membres fundadors foren: la RFA, Bèlgica, el Canadà, els EUA, França, Itàlia, el Regne Unit i la Comissió de la CEE.

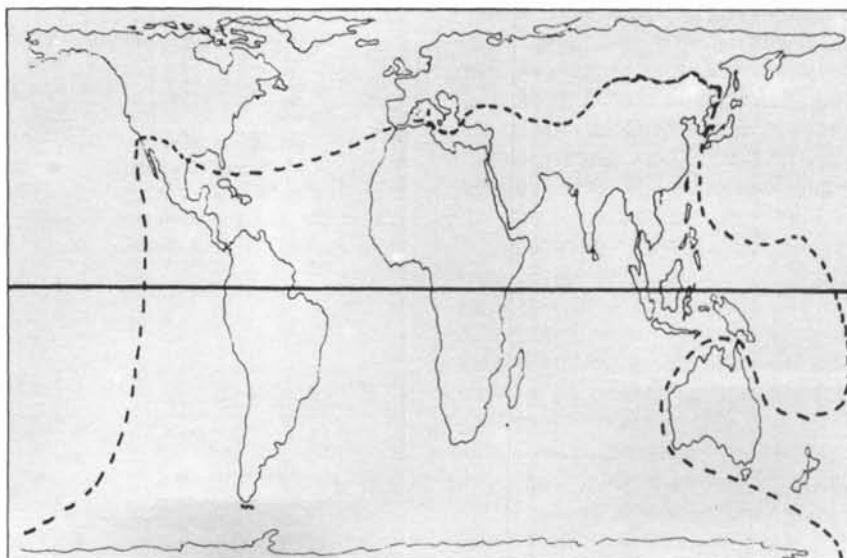
Dins el CAD s'examina periòdicament la Cooperació i la naturalesa dels programes d'ajuda i s'elaboren les directrius d'aquest tipus de política.

França va concentrar els seus esforços en les seves antigues colònies (sobretot l'Àfrica francòfona) i el Regne Unit en els països de la Commonwealth. Els EUA, entre 1950 i 1955, van aportar la meitat del total de l'ajuda econòmica als PVD i al llarg dels seixanta la seva cooperació es va imposar principalment per raons polític-militars.

L'Alemanya Federal i el Japó, durant els anys 50, després del període de reconstrucció de les conseqüències de la Segona Guerra Mundial, es van incorporar als països donadors. Ambdós crearen els seus propis programes bilaterals de cooperació.

Fora del CAD, altres països van co-

MAPA DE PETERS

La línia de punts separa el Nord del Sud.
Font: Mans Unides.

mençar a dedicar part del seu pressupost a l'ajuda al desenvolupament: països membres de l'OPEP (Organització de Països Exportadors de Petrol), països de l'ex-bloc de l'Est i països de l'QCDE que no pertanyien al CAD; en aquell moment, Espanya, Irlanda, Portugal, Islàndia i Luxemburg (avui, Espanya, Irlanda i Portugal estan integrats al CAD). Aquests, aportaven aproximadament la quarta part de l'ajuda econòmica total que es destinava als PVD.

La característica d'aquest tipus de cooperació es pot concretar en la selecció dels països segons raons geopolítiques, militars o històriques; no es «cooperava» només en funció de la pobresa relativa o de les necessitats de creixement dels països receptors. També hi havia «motivacions comercials»; a través de la cooperació es perseguïen contrapartides: assegurar mercats i promoure exportacions.

El 19 de desembre de 1961 l'Assemblea General de l'ONU declarava la dècada dels seixanta com el «Decenni per al Desenvolupament» i publicà l'Informe Lewis: «mesures a prendre pel desenvolupament econòmic dels països poc desenvolupats».

Dins el Banc Mundial es crearen dues noves institucions: la Corporació Financera Internacional (CFI) al 1957 i l'Agència Internacional de Desenvolupament (AID) al 1960, que atorgarà crèdits en condicions favorables a aquells països menys afavorits. Van aparèixer també els Bancs Regionals de Desenvolupament i diferents fons i programes que responien a les demandes més urgents dels PVD. Entre aquests, cal destacar el Programa de l'ONU pel De-

svolupament (PNUD), que s'ha convertit en l'organisme fonamental de canalització i coordinació de l'assistència tècnica dirigida als PVD.

El 1964 es va celebrar a Ginebra la I Conferència de les Nacions Unides pel Comerç i el Desenvolupament (UNCTAD) on els PVD van formar un grup de pressió denominat «Grup dels 77».

El diàleg Nord-Sud

El diàleg Nord-Sud (el Nord: països desenvolupats; el Sud: països en vies de desenvolupament) va començar a girar entorn de l'anomenat Nou Ordre Econòmic Internacional (NOEI), conjunt articulat de reivindicacions dels PVD que van prendre consciència que els mecanismes del mercat «lliure» no eren capaços de proporcionar una distribució internacional equitativa dels recursos. El NOEI expressa la voluntat de posar en qüestió no només la desigualtat material sinó també les estructures jurídic-polítiques de l'àmbit internacional que són el reflex de les desigualtats. El diàleg Nord-Sud, des d'un principi, ha tingut la finalitat d'aconseguir un programa d'acció convingut entre els PVD i els països industrialitzats per portar a la pràctica les mesures del NOEI. S'han anat produint lentes i dificultoses negociacions, però avui, encara no s'han obtingut resultats significatius; ans al contrari, han augmentat les desigualtats existents entre el Nord i el Sud.

Durant el 1973 es van produir importants canvis en les relacions de poders mundials que van fer sentir amb més força les demandes dels PVD en els fóruns internacionals: empreses subsi-

LA COOPERACIÓ - HISTÒRIA

diàries de multinacionals van ser nacionalitzades en els PVD; aquests, van adquirir una ampla majoria en l'Assemblea General de l'ONU; el petroli va sofrir un important increment del seu preu; i la crisi del dòlar va transtornar el control de les finances.

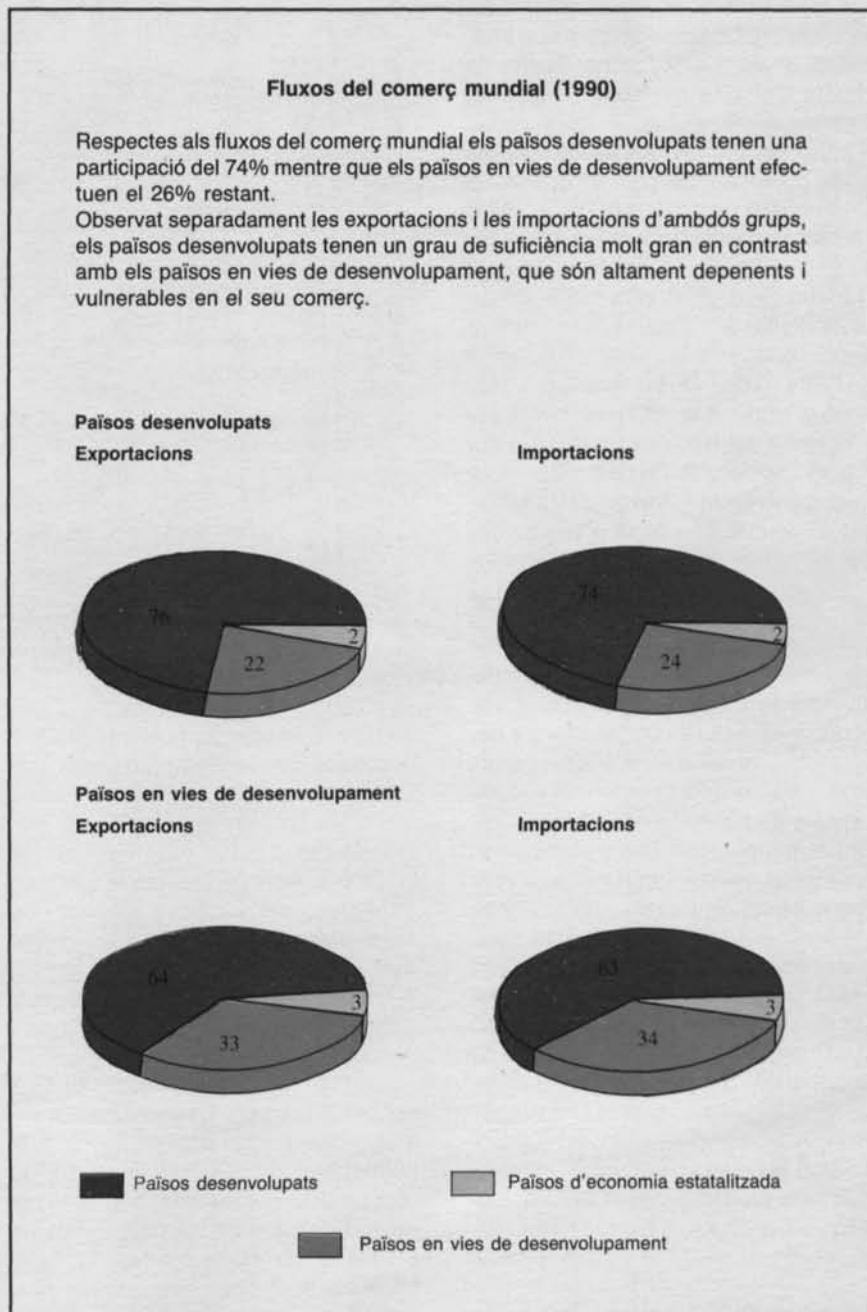
El «Grup dels 77» va aconseguir que l'Assemblea General de l'ONU aprovés, al 1974, un Programa d'Acció per l'establiment d'un NOEI on es recullen la majoria de les seves demandes: control dels recursos naturals, preus adequats per les matèries primeres, industrialització, assistència financera pel desenvolupament, regulació de les multinacionals, etc. Uns mesos més tard, l'Assemblea General va discutir una Carta de Drets i Deures Econòmics que insistia en el dret inalienable de tots els Estats a escollir el seu sistema econòmic, sense interferències externes, davant l'oposició dels països industrialitzats. Tot i que es van aprovar algunes resolucions, mai s'ha arribat a acords per portar-les a la pràctica.

Els països industrialitzats, davant la seva minoria numèrica a l'ONU, van intentar traslladar el diàleg Nord-Sud a un altre fòrum de discussió que, a partir de 1975, es va crear a París sota el nom de «Conferència sobre la Cooperació Econòmica Internacional» (CCEI). Els participants de la Conferència van ser una «selecció representativa» de 8 països industrialitzats i 18 PVD. Aquest diàleg no va funcionar i al 1977, sense haver arribat a cap acord substancial, es va decidir suspendre aquesta via paral·lela i reintegrar el diàleg dins el marc de l'ONU.

Els països no-alineats van organitzar, el 1975, una reunió extraordinària a Dakar (Senegal) on proposaren la formació d'un Fons de Solidaritat per sostenir associacions de productors com l'OPEP, una moratòria del deute extern i avançar en la cooperació entre ells.

El mateix any, la Comunitat Europea (CE) firmava a Lomé (Togo) un acord de matèries primeres amb les antigues colònies europees de l'Àfrica, del Carib i del Pacífic (ACP) que iniciava una nova política de cooperació. Ja abans, en el Tractat de Roma (1957), on es creà la Comunitat Econòmica Europea, s'establiren els Fons Europeus de Desenvolupament (FED) per als països d'ultramar.

A partir de 1976 es va produir un canvi de tàctica per part de les potències capitalistes, sobretot EUA, en el diàleg Nord-Sud. Els EUA, per estimular la divisió del «Grup dels 77», van llençar l'objectiu «negociació sense confrontació». Van proposar augmentar els crèdits del Fons Monetari Internacional a

aquells països on els ingressos per exportacions haguessin caigut significativament. Amb aquesta mesura, però, no es va arreglar el problema dels intercanvis desfavorables pels PVD; tampoc van augmentar els ingressos reals d'aquests països; i, per contra, va créixer el seu deute extern (amb la consegüent dependència cap als països industrialitzats).

Els anys 80 van començar, per part de l'ONU, amb la Declaració del tercer Decenni per al Desenvolupament amb l'objectiu últim d'establir un segon NOEI. Durant aquesta dècada, l'economia mundial es va trobar immersa en una crisi molt accentuada: baixà la producció, l'ocupació i el comerç. Els PVD, sobretot els africans, han estat els més

perjudicats. El pes del seu deute extern i la impossibilitat d'assumir-lo han resultat decisius a l'hora d'avaluar la precària situació en què s'han trobat a finals dels anys 80.

Paral·lelament, dins del context internacional les coses han canviat. La fi de la «guerra freda», amb la desintegració de les antigues estructures dels països que integraven el Pacte de Varsòvia, ha obert molts interrogants sobre les expectatives de l'ajuda exterior cap als «tradicionals» PVD. Ha desaparegut el 8% de l'ajuda total que aportaven la ex-URSS i els altres països del bloc de l'Est. Ara, molts d'ells es troben en una situació i amb uns indicadors socio-econòmics similars als dels països receptors de l'AOD.

ALGUNES FITES IMPORTANTS

1961. L'Assemblea General de l'ONU declara la dècada dels seixanta «Decenni per al Desenvolupament».

1964. Se celebra la Conferència de l'ONU pel Comerç i el Desenvolupament (UNCTAD) a Ginebra. Els PVD adopten una presència col·lectiva amb l'anomenat «Grup dels 77». Demanen preus estables pels seus productes i l'eliminació de barreres arancelàries a les seves exportacions als països industrialitzats. Consideren el comerç el verdader motor del desenvolupament; l'ajuda tècnica o financera, com un factor de suport.

1968. II UNCTAD a Nova Delhi. Els PVD senyalen que els països industrialitzats mai compleixen les seves promeses d'ajuda.

1970. L'Assemblea General de l'ONU proclama el II Decenni per al Desenvolupament i aprova una estratègia internacional per al desenvolupament. El principal objectiu és el creixement econòmic i social ràpid i sostenible en tots els països, especialment els PVD; disminuir les diferències entre uns i altres. Es presenta una llista de països menys avançats (PMA), prioritaris per a la cooperació internacional. Al mateix temps, es recomana la dedicació del 0,7% del PNB dels països industrialitzats a l'ajuda pública al Desenvolupament.

1972. III UNCTAD a Santiago de Xile. El «Grup dels 77» presenta un ampli programa de propostes, però els països industrialitzats occidentals eviten tota discussió de temes financers amb els PVD.

1974. En l'Assemblea de les Nacions Unides s'adopta una Declaració de Principis relativa a la instauració d'un Nou Ordre Econòmic Internacional (NOEI), acompanyat d'un Programa d'Acció. Uns mesos més tard, l'Assemblea discuteix una Carta de Drets i Deures Econòmics que mai s'ha arribat a portar a terme.

1975. A proposta dels països industrialitzats, es porta a terme a París la Conferència sobre la Cooperació Econòmica Internacional (CCEI). Se celebra una segona reunió de la Conferència el maig de 1977. Els PVD mai van tenir massa confiança en aquest fòrum; estaven poc representats i temien que els seus interessos bàsics fossin ignorats.

Cimera econòmica dels set països més industrialitzats (G-7). A partir d'aquí, es reuneixen cada any.

1976. IV UNCTAD, a Nairobi. Marca pel debilitament de la posició dels PVD. El Grup dels 77 proposa organitzar una Conferència entre deudors i prestadors per negociar una moratòria del deute extern. La petició és rebutjada.

1978. Fora del marc de l'ONU, es crea una Comissió Independent sobre Problemes Internacionals de Desenvolupament, a proposta del President del Banc Mundial, per intentar trobar una altra fórmula per discutir el NOEI. Se l'anomena també comissió Willy Brandt, en honor al seu president.

1979. V UNCTAD a Manila (Filipines). Es celebra la petició de l'anomenat Grup B (països capitalistes industrialitzats). Els seus resultats decepcionen.

Els anys 80 comencen per part de l'ONU amb la Declaració del tercer Decenni per al Desenvolupament amb l'objectiu últim d'establir un segon NOEI.

1981. Conferència sobre Cooperació i Desenvolupament de Cancún (Mèxic). Es un intent de treure de l'oblit el diàleg Nord-Sud (en l'escena política apareix l'Administració Reagan que defensa una línia dura davant l'ONU i anuncia retalls en matèria de cooperació). Els PVD sol·liciten que l'àmbit de discussió sigui l'Assemblea General de l'ONU ja que és l'única seu de representació global; els EUA i altres països industrialitzats volen que sigui el Fons Monetari Internacional o el Banc Mundial, on els vots són proporcionals a la contribució dels fons de cada país i estan controlats bàsicament pels EUA. Finalment, Reagan accepta que la discussió continuï a l'Assemblea General, però no se li concedeix cap poder.

1982. El govern mexicà declara la seva incapacitat de fer front al seu deute extern (poc després el segueixen Brasil i altres països). S'inicia una crisi financera que és dominada per l'acció concertada dels governs, de les institucions internacionals i dels mitjans bancaris.

1983. VI UNCTAD, a Belgrad. Es caracteritza per la línia dura de l'Administració Reagan, que es basa en el lliure mercat i en l'estimulació a causa de la reactivació de l'economia nord-americana. Per la quasi totalitat dels PVD, la Declaració final és un fracàs.

1984. El CAD crea un grup d'experts sobre la participació de les dones als programes de desenvolupament.

1985. El Banc Mundial crea un Fons especial d'ajuda a l'Àfrica Subsahariana amb l'objectiu de sostenir la recessió econòmica i les reformes polítiques generals.

El CAD examina el paper que poden jugar els organismes d'ajuda en el reforçament del sector empresarial i els mecanismes del mercat dins els PVD.

1986. L'Assemblea general de l'ONU adobta, en una sessió extraordinària, el Programad'acció de l'ONU per el redreçament econòmic i el desenvolupament de l'Àfrica (1986-1990).

1987. VII UNCTAD, a Ginebra. Es va concentrar sobretot en el tema: «reactivar el desenvolupament, el creixement i el comerç internacional, en un medi ambient més previsible i favorable, a través de la cooperació multi-lateral».

1989. 15a Cimera econòmica anual del Grup del Set països més industrialitzats, a París. Destacar la presència, per primera vegada, de caps d'Estat i de Govern d'altres 28 països, especialment dels PVD.

1990. L'Assemblea General de l'ONU adopta la nova estratègia internacional per al desenvolupament pel quart Decenni de l'ONU per al Desenvolupament.

1991. (abril) El Banc Europeu per a la Reconstrucció i el Desenvolupament (BERD), creat per ajudar a l'Europa de l'Est, és inaugurat a Londres.

(juliol) El Grup dels Set països més industrialitzats es reuneix a Londres. Els documents finals defineixen la seva visió del nou ordre mundial, marca profundament per la guerra contra l'Iraq: donar més força i agilitat a l'ONU, portar un control més estricte sobre la fabricació i la venda d'armament i aconseguir harmonia a Europa i pau al Pròxim Orient.

1992. VIII UNCTAD, a Cartagena (Colòmbia). Es produeixen canvis importants respecte a les altres UNCTAD. Per una banda, els països industrialitzats (representats per l'OCDE) i els PVD (integrats en el Grup dels 77) ja no negocien més com a dos blocs diferenciats, sobretot els països de l'Amèrica Llatina que parlen de manera individual. Per l'altra, fins ara aquesta trobada havia estat vista com un fòrum on els PVD defensaven els seus interessos i, sovint, s'enfrontaven amb els països desenvolupats. En aquesta ocasió, aquests últims van manifestar la creença que les qüestions de l'economia internacional estaven sent debatudes en marcs com el GATT, el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional; així, l'UNCTAD s'hauria de convertir en un fòrum de discussió amb l'objectiu de potenciar estudis polítics i anàlisis internacionals, però no en la plataforma on buscar les solucions dels problemes internacionals d'arrel econòmica.

DCIDOB 44. LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

L'AOD espanyola i catalana.
Anna Ayuso

L'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD)

L'AOD ESPANYOLA I CATALANA

Anna Ayuso*

L'any 1980 el Fons Monetari Internacional va deixar de considerar Espanya com un país en vies de desenvolupament (PVD), receptor d'ajuda internacional; el gener de 1992, l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) acceptava Espanya com a membre del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD) del qual formen part els principals donants d'ajuda.

Aquestes dues dates marquen una dècada en la qual l'Estat espanyol ha hagut de fer l'esforç de crear una infraestructura que li permetés realitzar una política de cooperació al desenvolupament adequada a les responsabilitats que la seva nova posició entre els països rics li demanava. Aquest procés no es pot donar per acabat, perquè la jove Cooperació espanyola té encara moltes mancances, però s'han donat avenços.

Les primeres experiències de cooperació s'han de buscar a la dècada anterior, els anys setanta, quan Espanya va començar a fer algunes aportacions a organismes multilaterals i va crear el Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD), encarregat de concedir crèdits als PVD en condicions molt favorables i, al mateix temps, incrementar les exportacions espanyoles. El mateix any, 1976, es creà la Comissió Interministerial d'Ajuda al Desenvolupament per tal d'administrar els crèdits.

A finals dels setanta, l'Administració començà a fer públiques les grans xifres i la composició bàsica de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD). Al mateix temps que les quantitats dedicades a la Cooperació anaven augmentant, es manifestà la necessitat de crear una «unitat administrativa» que coordinés les activitats disperses pels diferents ministeris i que les planifiqués seguint una política coherent, amb continuïtat.

El 1985, per fi, es constitueix la Secretaria d'Estat per a la Cooperació Internacional i per a l'Iberoamèrica (SECIPI) i, al desembre de 1987, el Consell de Ministres aprova les línies directrius de la Política Espanyola per a la Cooperació al Desenvolupament que encara continuen vigents. Entre els objectius que s'enuncien en aquest document es poden destacar, a més de la voluntat de donar suport al creixement sostingut dels PVD, el potenciar les relacions exteriors espanyoles i millorar les relacions econòmiques amb els PVD, arribar a dedicar el 0,7 % del PIB a l'ajuda al desenvolupament, tal i

com està recomanat per l'ONU, la coordinació de les accions a l'exterior, donar prioritats a les accions bilaterals sobre les multilaterals, afavorir l'ús de personal i béns d'equip espanyols i donar suport als processos d'integració regional.

Poc després, l'any 1988 es creà l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional (AECI), organisme adscrit al Ministeri d'Afers Exteriors, que es configura com l'encarregat de la gestió de l'AOD de l'Estat espanyol. L'AECI es divideix en tres instituts que són els responsables de diferents àrees geogràfiques. Aquests són: l'Institut de Cooperació Iberoamericana (ICI), l'Institut de Cooperació amb el Món Àrab (ICMA) i l'Institut de Cooperació al Desenvolupament (ICD) que cobreix la resta de PVD. Aquestes subdivisions donen ja una idea de quines són les prioritats geogràfiques de la cooperació espanyola.

El principal mecanisme de planificació interministerial de la cooperació és el Pla Anual de Cooperació Internacional (PACI), que recull les prediccions de totes les accions de cooperació que es pretenen realitzar i les assignacions financeres que els correponen. Aquest document és aprovat pel Govern cada any, sense la participació del Parlament.

Des de 1989 l'Oficina de Planificació i Avaluació ha començat a elaborar un document anomenat «Seguimiento del PACI» on es contenen les accions de cooperació efectivament realitzades. Això permet fer l'avaluació de quin és el grau de compliment del programa

proposat i constatar les línies d'evolució de la política governamental de cooperació més enllà de les declaracions d'intencions.

Magnitud i continguts de l'AOD espanyola

Durant la primera meitat dels anys vuitanta, la magnitud de la Cooperació Espanyola al Desenvolupament fou irregular. Els anys 80 i 81 el volum total de l'AOD estava al voltant dels 230 milions de dòlars i significava el 0,13% del PIB. L'any 83 va haver un fort retrocés i es va quedar en un 0,045% del PIB. Després es va anar recuperant lentament fins al 1987 que va arribar al 0,15 %.

Durant el període 1987-93, l'AOD ha augmentat a una mitjana del 25 % aproximadament; aquest últim any està previst només el 11,6 %. Amb aquest creixement, l'AOD espanyola s'ha situat en un 0,24 % del PIB, encara a una certa distància de la mitjana del CAD (0,33%) a la qual el Govern espanyol s'ha compromès a arribar.

Com s'observa al quadre de previsions, part d'aquest increment s'ha originat pels compromisos que Espanya ha assumit respecte als Organismes de Cooperació Multilaterals, especialment amb el seu ingrés a la CE. Espanya contribueix al 8,19 % del pressupost comunitari i al 6,6 % de les aportacions al Fons Europeu de Desenvolupament (FED). L'any 93, això suposa més del 25 % del total de l'AOD espanyola.

El volum de l'ajuda multilateral és superior a la proporció que dediquen els països del CAD i ha estat assenyalat com una mostra de la falta de maduresa de la Cooperació espanyola; però es produeix una tendència a que disminueixi la seva importància.

Més significativa és l'exagerada proporció dels crèdits FAD, que representen un 49 % del total de l'AOD prevista pel 1993 i fins un 75 % de l'ajuda bilateral. El pes dels crèdits és més discutible per la naturalesa mixta d'aquest instrument de cooperació i pels criteris comercials que condicionen la seva concessió. És molt probable que aquest serà un dels factors que el CAD

LA COOPERACIÓ - CATALUNYA

Previsions de l'AOD espanyola, 1989-1993 (en milions de pessetes)

	1989	1990	1991	1992	1993
Aportacions a la CE	14.368	17.444	25.442	38.701	39.663
Org. Intern. financers	19.492	4.705	12.925	50.400	10.937
Org. Intern. no financers	3.678	4.589	4.371	4.151	3.811
Subtotal multilateral	37.538	26.739	42.779	53.253	54.412
Crèdits FAD	15.000	35.000	40.000	60.000	77.000
Programes i projectes	12.223	18.700	25.358	23.710	22.904
Coop. descentralitzada				3.500	2.500
Subtotal bilateral	27.222	53.700	65.358	87.210	102.404
Total AOD	64.760	80.440	108.138	140.464	156.816
% PIB	0,15	0,17	0,19	0,23	0,24

Font: Plans anuals de Cooperació Internacional 89-93.

tindrà en compte a l'hora d'avaluar la composició de l'AOD espanyola i que haurà de ser corregit.

Avaluació de la Política de Cooperació Espanyola

Malgrat l'esforç d'adequació que s'ha fet aquests anys, s'observen diverses deficiències greus en la Cooperació espanyola:

1. La falta de planificació a mig i llarg termini i l'absència de diagnòstics previs sobre els països que actua. Això fa que les accions segueixin una dinàmica de reacció, guiada més per les sol·licituds que es reben que per criteris estratègics.

2. L'excessiva dispersió de les accions, tant per la quantitat de projectes com per la repartició geogràfica.

3. L'escassa coordinació entre els diferents instruments i organismes que gestionen la Cooperació de l'Estat. És especialment greu la falta de complementaritat entre els crèdits FAD i l'ajuda tècnica.

4. Falta de coordinació també entre els agents econòmics públics i privats i, encara més, entre els mecanismes de co-finançament multilaterals.

Tots aquests factors van en detriment de l'eficàcia de les accions i limiten el seu impacte en les economies dels receptors. Es troba a faltar un model de política de cooperació de l'Estat espanyol. Espanya manté una política híbrida, entre l'estratègia de protagonisme exterior seguida per les grans potències i la de concentració de recursos limitats que han adoptat algunes potències mitjanes, que sembla més fruit d'una falta de maduresa, que d'una definició d'objectius. Amb l'anunci de l'elaboració d'una nova legislació sobre cooperació internacional s'obren les expectatives sobre el futur model de Cooperació al Desenvolupament de l'Estat espanyol.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT A CATALUNYA

Des de mitjans dels anys vuitanta,

s'ha anat consolidant un tipus de cooperació canalitzada a través de les entitats locals que sorgeix com a conseqüència, en part, de la incidència de les campanyes de sensibilització i les pressions exercides per ONGD, grups de solidaritat i partits polítics en favor de la solidaritat; d'altra banda, de l'autonomia i del pes polític que han assumit les pròpies entitats locals.

A la comunitat catalana això s'ha traduït en diverses accions, tant a nivell de govern autonòmic, com per iniciativa d'un nombre important de municipis.

L'Ajuda al Tercer Món de la Generalitat de Catalunya

Per part de la Generalitat, la primera iniciativa va ser l'aprovació, l'any 85, d'una partida pressupostària anomenada «Ajudes al Tercer Món» amb una quantia que no passava de ser simbòlica. L'any 89, gràcies a les pressions exercides a través de diverses organitzacions integrades a la campanya «Catalunya Solidària» inspirada pel Consell d'Europa, es va donar un salt i la partida va passar de 14,6 milions de pessetes a 100 milions. Després es va estancar en 110 milions, l'any 90, per donar un altra estirada l'any següent i situar-se en els 200 milions.

L'any 1993, i altra vegada a través de pressions sobre els partits polítics que va exercir la Federació Catalana d'ONGD durant la campanya electoral, es va aconseguir el compromís d'arribar a dedicar, al final de la legislatura, el 0,7 % dels recursos propis de la Generalitat a la partida d'Ajuda al Desenvolupament.

Aquesta partida, fins ara es gestiona a través del Departament de Presidència, ara passarà al recentment creat Departament de Relacions amb l'Estranger. La canalització d'aquestes quantitats es fa mitjançant la concessió d'ajudes a ONGD que presenten els seus projectes a la convocatòria anual que apareix publicada al Butlletí Oficial de la Comunitat.

L'escassa quantitat dedicada ha fet

Generalitat de Catalunya
Subvencions a projectes de cooperació amb el Tercer Món
Distribució per àrees geogràfiques
(en milers de pessetes)

	1989	1990	1991	1992
Àfrica Subsahariana	30.350	23.600	57.720	55.300
Amèrica Llatina	55.510	57.900	94.950	86.200
Àsia	4.400	4.350	6.780	14.200
Magrib			11.000	21.300
Catalunya*	8.600	9.050	14.550	10.600
Diversos**		15.000	15.000	22.400

* Sensibilització

** Inclou les aportacions al Fons Català de Cooperació al Desenvolupament.

Font: Departament Presidència. Generalitat de Catalunya.

que, fins ara, no es creés una estructura institucional per tal d'evitar que una excessiva burocratització absorbís una part elevada dels recursos. Per la mateixa raó, no s'han proposat criteris ni objectius molt específics per l'assignació de les concessions als projectes; la convocatòria es limita a demanar un cert nombre de requisits respecte a les ONGD i els projectes que garanteixin la seva serietat i viabilitat.

Tampoc s'ha fet encara cap seguiment i cap avaluació de l'eficàcia de les accions realitzades i la Generalitat s'ha limitat a fer públiques les dades de repartiment de les ajudes per sectors i per països.

És desitjable que, amb l'augment de les quantitats destinades a la cooperació es produeixi un canvi en aquesta precària situació. D'altra banda, el 18 de novembre de 1992 es va crear al Parlament de Catalunya una comissió d'estudi sobre la problemàtica del Tercer Món que hauria d'incidir en la política de cooperació de la Generalitat.

A més de la convocatòria a les ONGD, la Generalitat realitza altres activitats de Cooperació a través de diversos Departaments, fonamentalment existeix una certa tradició a Sanitat i a Ensenyament. Donat que són dues competències transferides a la Generalitat fóra desitjable una millor estructuració i coordinació de les activitats de cooperació que es realitzen en aquests sectors.

La Cooperació al desenvolupament dels municipis de Catalunya

Els Ajuntaments de Catalunya s'han ocupat dels temes de Cooperació amb interès; de fet, dels aproximadament 44 municipis de més de 20.000 habitants que hi ha a la Comunitat, només 13 no han tingut cap experiència en aquest àmbit.

Malgrat això, la diversitat en el tipus d'accions i la intensitat de dedicació fa difícil fer generalitzacions. De totes aquestes entitats, només 10 assignen

LA COOPERACIÓ - MECANISMES

un pressupost fix a la Cooperació i, segons les dades de 1991, només 12 van dedicar més d'un milió de pessetes. Destaquen pel seu pressupost els ajuntaments de Barcelona (amb 350 milions), Badalona (10 milions), Sabadell (6 milions) i Rubí (6 milions).

La manera de gestionar aquests fons és molt diversa. Una de les formes més tradicionals és a través dels Agermanaments amb municipis d'altres latituds, molt especialment de l'Amèrica Llatina. Com a conseqüència d'aquestes relacions s'estableixen vincles de col·laboració en aspectes tècnics i culturals entre els mateixos responsables de les entitats locals o altres institucions socials.

Una altra manera és a través de subvencions a projectes d'ONGD. També es destinen fons a programes i campanyes de sensibilització de la població catalana.

Al 1986, com a conseqüència de la «Campanya 0,7%» que tractava d'aconseguir que les institucions públiques catalanes dediquessin aquest percentatge dels seus recursos a la Cooperació al Desenvolupament, es va fundar el Fons Català de Cooperació. Aquesta associació es proposava com un instrument de canalització dels fons econòmics procedents fonamentalment de les entitats locals per dedicar-los a la Cooperació amb el Tercer Món. En l'actualitat aquest Fons té més de 100 membres i ha realit-

zat, fins l'any 91, uns 75 projectes per un valor aproximat de 150 milions de pessetes. És a través d'aquest Fons que s'han canalitzat part de les partides que dediquen a la Cooperació alguns ajuntaments.

Des de la Federació de Municipis de Catalunya (FMC) s'ha projectat la creació d'un departament de relacions internacionals que tracti de coordinar les accions i els diferents àmbits d'actuació en tasques de Cooperació al Desenvolupament dels municipis de Catalunya per tal d'aconseguir una millor eficàcia de les ajudes que, ara per ara, estan massa disperses.

*Llicenciada en Dret. Especialista en temes de Cooperació

MECANISMES I TIPUS DE COOPERACIÓ

Malgrat es tracti d'una disciplina relativament nova dins les Relacions Internacionals, la Cooperació al Desenvolupament ha assolit un grau de complexitat tal que precisa l'aclariment d'alguns conceptes per poder interpretar quin és el seu abast. Seguint diferents criteris es poden fer les següents subdivisions:

1. Segons el grau de concessionalitat.

a) *Cooperació Internacional*: Inclou totes les activitats de cooperació tècnica, financera i cultural amb tercers països, ja siguin desenvolupats, en desenvolupament, o amb organismes multilaterals.

b) *Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD)*: Segons la definició del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD), l'AOD és la Cooperació que, procedent del sector públic, té per objectiu el desenvolupament econòmic i l'augment del nivell de vida dels països menys desenvolupats, i un grau de donació d'almenys un 25%.

2. Segons el tipus d'ajuda.

a) *Préstecs*: Atorgats en condicions més favorables que les del mercat en el tipus d'interès, període d'amortització i de gràcia o dels venciments. Per ser AOD l'element de donació ha d'ésser del 25% com a mínim.

b) *Donatius*: Són transferències unilaterals sense obligació de retorn ni pagament d'interessos. Diverses modalitats:

— *Ajuda tècnica*: Transferències de mètodes i tecnologia moderna. Inclou: enviar tècnics per posar en marxa programes o projectes de desenvolupament, formació de professionals dels països en desenvolupament, materials i equips per portar a terme els projectes.

— *Ajuda Alimentària*: És ajuda directa de productes adequats pel consum de la persona. Es valoren a preu de mercat. Existeixen dues modalitats: entrega a una entitat estatal que les ven a preu de mercat o repartiment gratuït.

Aquesta ajuda permet estalviar en importacions i obtenir ingressos per altres projectes de desenvolupament, però pot tenir conseqüències en el retard dels programes agrícoles per la baixa dels preus i distorsionar la dieta tradicional si no es planifica bé.

— *Ajuda d'emergència*: Té com a finalitat l'assistència als afectats per catàstrofes humanes o naturals enviant béns i equipament de primera necessitat i ajuda alimentària d'emergència.

3. Segons el mecanisme de canalització.

a) *Cooperació multilateral*: Es realitza a través de contribucions a Organismes multilaterals. Es considera més neutre políticament i permet una millor coordinació de les polítiques de diversos països.

Els organismes multilaterals es divideixen en: *Financers*: ofereixen cooperació financera i crèdits concessional. Els principals organismes són: Grup del Banc Mundial i Fons Monetari Internacional, en l'àmbit general, i el Banc Interamericà de Desenvolupament, el Banc Asiàtic de Desenvolupament, el Fons Africà de Desenvolupament,

el Banc Àrab de Desenvolupament i el Fons Europeu de Desenvolupament, en l'àmbit regional.

No Financers: Fan cooperació de caràcter tècnic científic i, a vegades, ajuda d'urgència i alimentària. Els principals són els organismes especialitzats de l'ONU com el PNUD, la FAO, la UNESCO o la UNICEF.

b) *Cooperació bilateral*: És la que atorga directament un país donant a un país receptor. Pot ser gestionada, bé a través d'organismes públics, bé a través d'organitzacions privades i no governamentals (ONG), tant dels països donants, com dels receptors.

4. Segons la condicionalitat.

a) *Ajuda no condicionada*: El país receptor pot escollir els proveïdors pels projectes lliurement.

b) *Ajuda condicionada*: Les aportacions van lligades a la compra de béns i serveis del país donant. La major part de l'ajuda bilateral, tècnica i directa és condicionada. Un altre tipus de condició per concedir l'ajuda exigeix el respecte dels principis democràtics i els Drets Humans.

Aportacions dels països del CAD a l'AOD (en milions de dòlars)

	1988	1989	1990	1991
AOD BILATERAL	31.964	32.960	37.147	41.299
Contribucions amb consideració de donació (1)	24.651	25.857	30.770	34.645
— Cooperació tècnica	9.542	9.627	11.390	12.371
— Despeses administratives	1.611	1.818	1.924	2.163
Crèdits per al desenvolupament i capitals (1)	7.243	7.103	6.377	6.654
— Nous crèdits per al desenvolupament (2)	6.842	7.528	7.856	10.335
AOD MULTILATERAL	15.063	12.782	15.813	15.410
Donacions	6.792	6.855	8.161	9.394
— Institucions de l'ONU	3.481	3.430	4.046	4.366
— CE	2.644	2.762	3.233	4.374
Subscripcions de capital (1)	8.288	5.941	7.674	5.656
— Agència Internacional de Desenvolupament (BM)	5.293	3.319	4.222	4.663
— Bancs Regionals	2.139	1.960	2.386	612
Crèdits concessional	-16	-14	-22	-26
TOTAL AOD	47.027	45.741	52.960	56.709
AOD en % de PIB	0,34	0,32	0,33	0,33

(1) Inclou les despeses a sota especificades i d'altres

(2) Els pagaments per amortització de capitals fa que la quantitat en aquest apartat sigui més elevada a la del subtotal superior.

Font: Informe 1992 del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD)

DCIDOB 44.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

La cooperació - Mecanismes.

LA COOPERACIÓ - MECANISMES

un pressupost fix a la Cooperació i, segons les dades de 1991, només 12 van dedicar més d'un milió de pessetes. Destaquen pel seu pressupost els ajuntaments de Barcelona (amb 350 milions), Badalona (10 milions), Sabadell (6 milions) i Rubí (6 milions).

La manera de gestionar aquests fons és molt diversa. Una de les formes més tradicionals és a través dels Agermanaments amb municipis d'altres latituds, molt especialment de l'Amèrica Llatina. Com a conseqüència d'aquestes relacions s'estableixen vincles de col·laboració en aspectes tècnics i culturals entre els mateixos responsables de les entitats locals o altres institucions socials.

Una altra manera és a través de subvencions a projectes d'ONGD. També es destinen fons a programes i campanyes de sensibilització de la població catalana.

Al 1986, com a conseqüència de la «Campanya 0,7%» que tractava d'aconseguir que les institucions públiques catalanes dediquessin aquest percentatge dels seus recursos a la Cooperació al Desenvolupament, es va fundar el Fons Català de Cooperació. Aquesta associació es proposava com un instrument de canalització dels fons econòmics procedents fonamentalment de les entitats locals per dedicar-los a la Cooperació amb el Tercer Món. En l'actualitat aquest Fons té més de 100 membres i ha realit-

zat, fins l'any 91, uns 75 projectes per un valor aproximat de 150 milions de pessetes. És a través d'aquest Fons que s'han canalitzat part de les partides que dediquen a la Cooperació alguns ajuntaments.

Des de la Federació de Municipis de Catalunya (FMC) s'ha projectat la creació d'un departament de relacions internacionals que tracti de coordinar les accions i els diferents àmbits d'actuació en tasques de Cooperació al Desenvolupament dels municipis de Catalunya per tal d'aconseguir una millor eficàcia de les ajudes que, ara per ara, estan massa disperses.

*Llicenciada en Dret. Especialista en temes de Cooperació

MECANISMES I TIPUS DE COOPERACIÓ

Malgrat es tracti d'una disciplina relativament nova dins les Relacions Internacionals, la Cooperació al Desenvolupament ha assolit un grau de complexitat tal que precisa l'aclariment d'alguns conceptes per poder interpretar quin és el seu abast. Seguint diferents criteris es poden fer les següents subdivisions:

1. Segons el grau de concessionalitat.

a) *Cooperació Internacional*: Inclou totes les activitats de cooperació tècnica, financera i cultural amb tercers països, ja siguin desenvolupats, en desenvolupament, o amb organismes multilaterals.

b) *Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD)*: Segons la definició del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD), l'AOD és la Cooperació que, procedent del sector públic, té per objectiu el desenvolupament econòmic i l'augment del nivell de vida dels països menys desenvolupats, i un grau de donació d'almenys un 25%.

2. Segons el tipus d'ajuda.

a) *Préstecs*: Atorgats en condicions més favorables que les del mercat en el tipus d'interès, període d'amortització i de gràcia o dels venciments. Per ser AOD l'element de donació ha d'ésser del 25% com a mínim.

b) *Donatius*: Són transferències unilaterals sense obligació de retorn ni pagament d'interessos. Diverses modalitats:

— *Ajuda tècnica*: Transferències de mètodes i tecnologia moderna. Inclou: enviar tècnics per posar en marxa programes o projectes de desenvolupament, formació de professionals dels països en desenvolupament, materials i equips per portar a terme els projectes.

— *Ajuda Alimentària*: És ajuda directa de productes adequats pel consum de la persona. Es valoren a preu de mercat. Existeixen dues modalitats: entrega a una entitat estatal que les ven a preu de mercat o repartiment gratuït.

Aquesta ajuda permet estalviar en importacions i obtenir ingressos per altres projectes de desenvolupament, però pot tenir conseqüències en el retard dels programes agrícoles per la baixa dels preus i distorsionar la dieta tradicional si no es planifica bé.

— *Ajuda d'emergència*: Té com a finalitat l'assistència als afectats per catàstrofes humanes o naturals enviant béns i equipament de primera necessitat i ajuda alimentària d'emergència.

3. Segons el mecanisme de canalització.

a) *Cooperació multilateral*: Es realitza a través de contribucions a Organismes multilaterals. Es considera més neutre políticament i permet una millor coordinació de les polítiques de diversos països.

Els organismes multilaterals es divideixen en: *Financers*: ofereixen cooperació financera i crèdits concessional. Els principals organismes són: Grup del Banc Mundial i Fons Monetari Internacional, en l'àmbit general, i el Banc Interamericà de Desenvolupament, el Banc Asiàtic de Desenvolupament, el Fons Africà de Desenvolupament,

el Banc Àrab de Desenvolupament i el Fons Europeu de Desenvolupament, en l'àmbit regional.

No Financers: Fan cooperació de caràcter tècnic científic i, a vegades, ajuda d'urgència i alimentària. Els principals són els organismes especialitzats de l'ONU com el PNUD, la FAO, la UNESCO o la UNICEF.

b) *Cooperació bilateral*: És la que atorga directament un país donant a un país receptor. Pot ser gestionada, bé a través d'organismes públics, bé a través d'organitzacions privades i no governamentals (ONG), tant dels països donants, com dels receptors.

4. Segons la condicionalitat.

a) *Ajuda no condicionada*: El país receptor pot escollir els proveïdors pels projectes lliurement.

b) *Ajuda condicionada*: Les aportacions van lligades a la compra de béns i serveis del país donant. La major part de l'ajuda bilateral, tècnica i directa és condicionada. Un altre tipus de condició per concedir l'ajuda exigeix el respecte dels principis democràtics i els Drets Humans.

Aportacions dels països del CAD a l'AOD (en milions de dòlars)

	1988	1989	1990	1991
AOD BILATERAL	31.964	32.960	37.147	41.299
Contribucions amb consideració de donació (1)	24.651	25.857	30.770	34.645
— Cooperació tècnica	9.542	9.627	11.390	12.371
— Despeses administratives	1.611	1.818	1.924	2.163
Crèdits per al desenvolupament i capitals (1)	7.243	7.103	6.377	6.654
— Nous crèdits per al desenvolupament (2)	6.842	7.528	7.856	10.335
AOD MULTILATERAL	15.063	12.782	15.813	15.410
Donacions	6.792	6.855	8.161	9.394
— Institucions de l'ONU	3.481	3.430	4.046	4.366
— CE	2.644	2.762	3.233	4.374
Subscripcions de capital (1)	8.288	5.941	7.674	5.656
— Agència Internacional de Desenvolupament (BM)	5.293	3.319	4.222	4.663
— Bancs Regionals	2.139	1.960	2.386	612
Crèdits concessional	-16	-14	-22	-26
TOTAL AOD	47.027	45.741	52.960	56.709
AOD en % de PIB	0,34	0,32	0,33	0,33

(1) Inclou les despeses a sota especificades i d'altres

(2) Els pagaments per amortització de capitals fa que la quantitat en aquest apartat sigui més elevada a la del subtotal superior.

Font: Informe 1992 del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD)

DCIDOB 44.
LA COOPERACIÓ AL
DESENVOLUPAMENT.

ONGD de la Federació Catalana.

ONGD de la Federació Catalana

C/Elisabets, 12 - 08001 Barcelona

AJUDA EN ACCIÓ

Aragó, 159, Entl. 2a, 08011 Barcelona - Tf. 453 51 51
El seu objectiu és impulsar programes de desenvolupament integral en les zones més deprimides del Món, prioritant l'atenció en l'infantesa. Projectes comunitaris en diversos països. Cerca voluntariat per treballar aquí.

ALTERNATIVA SOLIDÀRIA-PLENTY

Antonio Ricardos, 14, 08027 Barcelona - Tf. 340 43 62
Suport humà i financer a programes de desenvolupament amb prioritat per l'autodesenvolupament dels pobles nadius. Sensibilització de la població catalana.

ASSEMBLEA CATALANA DE LA CREU ROJA.

Avdga. Vallvidrera, 73, 08017 Barcelona - Tf. 205 14 14
Incideix especialment en la problemàtica dels refugiats per motius de guerra, polítics o desastres naturals. Promou la sensibilització i la formació dels ciutadans.

ASSOCIACIÓ CATALANA DE BRIGADISTES PER NICARAGUA.

Comtessa de Sobradí, 1, entl. 2 B, Barcelona - Tf. 301 74 76

ASSOCIACIÓ CATALANA PEL DIÀLEG DE LES CULTURES (ADC).

Sant Vicenç, 3, pral 1, 08001 Barcelona - Tf. 241 58 87
Recerques i estudis sobre les diverses cultures contra el racisme i els prejudicis. Propostes didàctiques «Escola i Tercer Món». Cursos, seminaris i materials. Creació de l'Oficina de Suport al Moviment Indí (OSMI), que té el mateix domicili.

ASSOCIACIÓ CATALANA DE PROFESSIONALS PER A LA COOPERACIÓ AMB NICARAGUA.

Diputació, 185, 3er 1a, 08011 Barcelona - Tf. 253 64 62
Associació de professionals que neix l'any 1985 amb un doble objectiu: sensibilització dels sectors professionals per una solidaritat eficaç i transferència d'ajut mitjançant el treball d'aquests sectors agrupats per especialitats. Conferències, cursos, exposicions i projectes.

ASSOCIACIÓ CATALANA DE SOLIDARITAT I AJUDA AL REFUGIAT (ACSAR)

Avdga. del Paral·lel, 202, 08015 Barcelona - Tfs. 423 78 28 Fundada l'any 1980.
Acolliada i assessorament dels refugiats per raons polítiques, religioses o ètniques. Serveis d'informació, assessoria jurídica, promoció laboral i educativa, repatriació i reinstal·lació a tercers països. Tasques de sensibilització.

ASSOCIACIÓN DE COLABORACIÓN Y AMISTAD CON MOZAMBIQUE (ACAM)

Junta de Comerç, 24, pral. 1, 08001 Barcelona - Tf. 412 38 80
Projectes de cooperació a Moçambic. Sensibilització i difusió de la problemàtica de l'Àfrica Austral. Fons documental, material fotogràfic per exposicions i artesanía per exposició i venda.

ASSOCIACIÓ PER A LES NACIONS UNIDES A ESPANYA

Fontanella, 14, 1er, 08010 Barcelona - Tf. 301 39 90
Realitza la difusió i promoció dels principis continguts a la Carta de les Nacions Unides. Integrada a la Federació Mundial de les Associacions per a les Nacions Unides. Biblioteca amb publicacions de les Nacions Unides i dels seus organismes especialitzats.

CASAL (Centre Autogestionari de Solidaritat en l'Àrea Llatina)

Ronda de Sant Pere, 56, 1er 2a, 08010 Barcelona - Tf. 268 46 65
Els objectius són fomentar i col·laborar en projectes d'ajuda mútua entre els grups humans de l'àrea llatina per ampliar i aprofundir processos autogestionaris i cooperativistes amb implicacions personals dels col·lectius que intervinguin. Mantenen relacions i projectes comuns amb Brasil, Veneçuela i Nicaragua.

CENTRE UNESCO DE CATALUNYA

Mallorca, 285, pral., 08037 Barcelona - Tf. 207 58 05
Oficina tècnica que ofereix la possibilitat de col·laborar amb la UNESCO en programes d'educació, de cooperació científica i cultural internacional. Mitjançant les publicacions informa de les activitats de les organitzacions de les Nacions Unides. Disposa de biblioteca especialitzada en les publicacions de la UNESCO.

EDUCACIÓ SENSE FRONTERES (ESF)

Del Camp, 86, B, 08022 Barcelona - Tf. 418 57 67
Educació en relació al Tercer Món. Executa projectes de desenvolupament infantil comunitari en els països del Tercer Món. Envia cooperants, psicòlegs, educadors, pedagogs, etc.

ENTREPOBLES

Feliu Casanova, 19, 1er, 08028 Barcelona - Tf. 442 85 62
En la línia de la cooperació solidària dona suport a iniciatives populars: capaciació agrària, promotors de salut, col·lectius de dones de Nicaragua, El Salvador i Guatemala.

ETANE

Empordà, 33, 6è, 08020 Barcelona - Tf. 278 02 94 / 278 01 74
FUNDACIÓ CIDOB (Centre de Informació i Documentació Internacionals a Barcelona)
Elisabets, 12, 08001 Barcelona - Tf. 302 64 95
Fons documental i biblioteca, cursos especialitzats sobre temes internacionals.

Publicacions. Informació i formació per a futurs cooperants. Educació i projectes de cooperació.

INTERMÓN

Roger de LLúria, 15, 08010 Barcelona - Tf. 301 29 36
Programes de cooperació en diversos països. Sensibilització i recerca d'ajuda per aquests projectes. Envia cooperants. Material pedagògic i exposicions. Centre de documentació sobre el Tercer Món.

JUSTÍCIA I PAU

Ribadeneyra, 6, 10, 08002 Barcelona - Tf. 317 61 77
Entitat cristiana de promoció i defensa dels Drets Humans. Treballa principalment les àrees de pau i desarmament, cooperació per al desenvolupament, drets humans, Quart Món, educació per la pau, objecció de consciència i objecció fiscal.

LAS SEGOVIAS (Associació per a la cooperació amb Centramèrica)

València, 366, 2on 1a, 08009 Barcelona - Tf. 207 74 43
Actua mitjançant projectes de cooperació i programes a Centramèrica. Sensibilitza i cerca ajuda per aquests projectes. Envia cooperants.

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Sant Antoni, 11, 1er, Ap. Correus 2045 08201 Sabadell - Tf. 727 57 21
Secció de la Lliga Internacional per als Drets i l'Alliberament dels Pobles. Centre d'estudis i sensibilització, promotor de campanyes i activitats de solidaritat.

MEDICUS MUNDI

Elisa, 14, 08023 Barcelona - Tf. 418 47 62
Tasques de sensibilització ciutadana. Projectes de desenvolupament i cooperació sanitària. Envia personal sanitari. Centre de Documentació en salut pública i medicina tropical. Publicacions: full informatiu propi.

METGES SENSE FRONTERES

Avdga. Portal de l'Angel, 1, 08002 Barcelona - Tf. 412 52 52
Executa projectes d'assistència mèdica en zones del Tercer Món on la infraestructura sanitària és deficient o inexistent, així com en situacions d'emergència. Envia cooperants.

MÓN-3 UNIVERSITARIS PEL TERCER MÓN

Facultat de Ciències Econòmiques. Diagonal, 690, 08034 Barcelona - Tf. 402 43 25 / 203 50 54 Ext. 2044
Principals àmbits d'actuació: joventut, universitat i sistema educatiu en general. Àmbits de treball: educació per al desenvolupament, recerca i formació, assessorament tècnic a projectes de cooperació.

NOUS CAMINS

Clot, 97, 08026 Barcelona - Tf. 231 07 12
Treball sanitari i social en països del Tercer Món i a Barcelona. Manteniment de dispensaris. Acolliada d'infants.

PAU I SÓIDARIDAT

Via Laietana, 16, 08003 Barcelona - Tf. 315 07 11 / 319 08 63
És una fundació constituïda a iniciativa de CC.OO que coopera amb organitzacions sindicals d'Amèrica Llatina mitjançant acords i projectes de col·laboració en l'àmbit de la formació sindical i professional, així com les activitats humanitàries i recreatives. Volen portar al món del treball el debat sobre la cooperació d'un nou ordre internacional.

PROIDE

Marquès de Santana, 7, 08023 Barcelona

PROYECTO LOCAL

Passeig LLuís Companys, 2, 1er, 08018 Barcelona - Tf. 300 53 73
El seu objectiu és l'assistència tècnica a països en vies de desenvolupament. El seu àmbit d'actuació són les iniciatives locals de desenvolupament, creació de petites empreses, actuacions municipals, plans i programes de dinamització de l'economia local.

SECODES (Seniors per a la Cooperació i el Desenvolupament)

Elisabets, 12, 08001 Barcelona - Tf. 302 64 95
Associació fundada a Barcelona el 1989. Té capacitat per oferir assessorament en diferents disciplines relacionades amb la cooperació internacional. Els socis actius de SECODES tenen experiència de treball adquirida a l'Àfrica, a l'Amèrica Llatina, a l'Àsia, a Europa i a l'Amèrica del Nord. Organitza missions d'assessorament de curta durada.

SETEM (Servei Tercer Món)

Sant Antoni Abad, 49, 08001 Barcelona - Tf. 441 53 35
Entitat fundada l'any 1968. Organitza camps de treball en països del Tercer Món, on cada any participen uns dos-cents joves catalans. També promou l'agermanament amb grups i persones dels països del Sud. SETEM té diverses oficines a tot l'Estat.

VETERMÓN VETERINARIS PEL TERCER MÓN

Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Veterinària. 08193 Bellaterra - Tf. 691 89 50 / 352 19 38
Es dedica al desenvolupament de la ramaderia en els països del Tercer Món. Col·labora en la formació de veterinaris autòctons i ofereix assessorament tècnic a programes.

DCIDOB 44.
LA COOPERACIÓ AL
DESENVOLUPAMENT.

La cooperació no governamental.
Josep Ribera

LA COOPERACIÓ NO GOVERNAMENTAL

El treball de les Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament

Josep Ribera*

En el marc de les relacions Nord-Sud, hem entrat en la quarta dècada de funcionament del mecanisme de cooperació internacional que s'ha anomenat Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD). Aquest tipus d'ajuda va sorgir dins de l'Organització de les Nacions Unides (ONU) que va recomanar als països industrialitzats que destinessin part del seu pressupost a l'ajuda al desenvolupament. L'objectiu és evitar l'augment de les desigualtats imperants entre els països industrialitzats o desenvolupats (PD) i els que es troben en vies de desenvolupament (PVD), integrats en el que s'ha designat convencionalment Tercer Món.

Després de més de trenta anys de l'AOD, el resultat no ha estat del tot satisfactori, ni per als països donants ni per als receptors. L'experiència mostra que, malgrat l'èxit que poden haver aconseguit alguns programes de cooperació, la situació dels països destinataris segueix essent molt precària.

Les ONGD

Davant aquesta realitat, en els països desenvolupats van sorgir de manera espontània, i com a expressió d'una consciència solidària de la societat civil sobre la base de motivacions ètiques, religioses i/o polítiques, les Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament (ONGD). Les ONGD volen fer present els interessos dels països del Sud i, al mateix temps, dinamitzar la seva pròpia societat del Nord per tal que sigui capaç de comprendre i acceptar les exigències d'unes relacions Nord-Sud més harmòniques.

Les ONGD adopten la forma jurídica d'associacions o fundacions sense finalitat de lucre; els seus objectius s'orienten cap a les accions de desenvolupament a favor dels PVD; i tenen el suport d'una base social que explica la seva força i la seva autonomia, precisament en el seu nom porten a terme les seves activitats. Així, conformen un mapa plural i heterogeni com la societat mateixa.

Les activitats que realitzen les ONGD són molt diverses: investigació i estudi, formació, publicacions especialitzades, assessoria tècnica, enviament de cooperants, finançament de projectes

de desenvolupament, accions d'educació per al desenvolupament destinades a la sensibilització dels diversos sectors de la societat, com els mitjans de comunicació, els *lobbies* polítics, etc. Aquestes accions van creant un teixit de relacions entre les ONGD, les Universitats, els grups de professionals, etc., que permeten plantejar temes de cooperació més enllà dels propis de cada ONGD.

Les ONGD espanyoles

Durant els últims 10 anys el nombre d'ONGD ha proliferat a Espanya. Abans dels anys 80, ni la situació econòmica ni, especialment, la política van facilitar la seva existència (a excepció de la Creu Roja i algunes poques organitzacions que sorgiren sota la protecció de l'Església catòlica).

El 1982 es va constituir la Coordinadora d'ONGD, sobre la base de deu Organitzacions No Governamentals, amb els objectius de racionalitzar les seves respectives activitats i d'augmentar i de millorar la cooperació internacional. Avui, la Coordinadora agrupa les principals ONGD d'Espanya.

Es pot establir una classificació de les ONGD espanyoles segons el seu origen i la seva vinculació, tenint en compte que la inclusió en un dels grups no suposa l'exclusió d'altres referències i vinculacions:

Les ONGD solidàries tenen el seu origen en grups de persones que han tingut relació amb activitats de cooperació o de solidaritat político-sindical. Aquesta activitat prèvia els dona un coneixement i unes relacions amb els paï-

sos a cooperar. Tenen una intensa cooperació amb els països de l'Amèrica Central, amb Xile i amb el poble saharauí. Les prioritats actuals d'aquestes ONGD són sensibilitzar, ampliar i consolidar la seva base social. Representen quasi el 45% de les ONGD agrupades a la Coordinadora.

Per iniciativa d'un partit o sindicat, neixen unes ONGD que tenen una base social i una orientació ben definides. Representen una mica més del 20% de les ONGD de la Coordinadora.

Les confessionals provenen d'una experiència prèvia de cooperació, desenvolupada a través de l'activitat missionera, i mantenen la seva vinculació eclesiàstica, encara que tinguin un estatut jurídic civil. Representen el 27% de les ONGD de la Coordinadora.

De la reunió de grups de professionals per portar a terme activitats d'estudis, dictàmens, assistència tècnica, etc. sorgeixen les ONGD de Serveis. Representen al voltant del 8% de les ONGD de la Coordinadora.

Les àrees geogràfiques d'actuació de les ONGD espanyoles es localitzen, principalment, a l'Amèrica Llatina (el 75% hi són presents) i a l'Àfrica, en especial l'Àfrica Austral. A l'Àsia només hi ha una presència molt restringida a l'Índia i a les Filipines.

Finançament de les ONGD

L'autonomia financera és una de les característiques de les ONGD i una garantia per mantenir la seva independència. Però s'ha de reconèixer que el cost de l'activitat de cooperació és molt elevat i els canals de recaptació de les ONGD, a excepció d'algunes, és encara més limitat. Són poques les ONGD que aconsegueixen cobrir el 50% del seu pressupost a partir de fonts privades. La majoria ingressen per aquesta via entre el 15 i el 25% del total dels seus ingressos.

El cofinançament és una de les vies per solucionar el problema de finançament de les ONGD. Es tracta del finan-

çament conjunt entre l'Administració Pública i les ONGD. A Espanya la SE-CIPI (Secretaria d'Estat per a la Cooperació Internacional i per a Iberoamèrica), des de la seva creació el 1985, ha establert una partida de cofinançament amb les ONGD.

Durant els anys vuitanta ha anat creixent el prestigi i les possibilitats de la cooperació via ONGD. Es valora la seva major agilitat per a gestionar, la possibilitat d'elecció de les contraparts i la identificació de projectes amb major llibertat. El baix cost de funcionament i l'escassa burocratització els permeten una major flexibilitat i eficàcia en les seves accions de desenvolupament.

Des del 1986, any en què Espanya ingressa a la Comunitat Europea (CE), les ONGD espanyoles han tingut accés a les diverses vies de cofinançament que la CE té establertes per a les ONGD.

La cultura de la cooperació

Les ONGD entenen la cooperació com un intercanvi i com un instrument per establir unes relacions que permetin un coneixement mutu, viu i personal entre les diverses societats; creuen que ha de ser un mitjà per educar-nos en una visió de la realitat internacional més ampla, global, que estigui cada vegada més present en el nostre actuar quotidià. En el fons, no és res més que democratitzar les nostres relacions internacionals.

Les dinàmiques nacional i internacional haurien de ser complementàries. El problema, moltes vegades, rau en el fet que allò local, allò nacional, és conegut, penetra i influeix en el nostre actuar quotidià afectivament; no així allò internacional, que ens queda lluny, i si ho coneixem és sense noms i cognoms, impersonal.

Les ONGD, amb els projectes de cooperació (entesos com intercanvis entre dues comunitats), volen, a més de contribuir al desenvolupament de comunitats concretes, participar en la creació d'una cultura de la cooperació. Per aconseguir aquest objectiu, per una banda, les ONGD centren la seva actuació en la pròpia societat, ja que el treball de cooperació comença a casa, educant-nos, governats i governants; per l'altra, volen facilitar el coneixement mutu, entre les diverses societats, i la creació de vincles personals per establir unes relacions de confiança com a base que garanteixi la continuïtat i l'eficàcia de la cooperació. Per això és interessant que les ONGD organitzin programes amb la finalitat d'augmentar el nombre de ciutadans que puguin conèixer personalment els

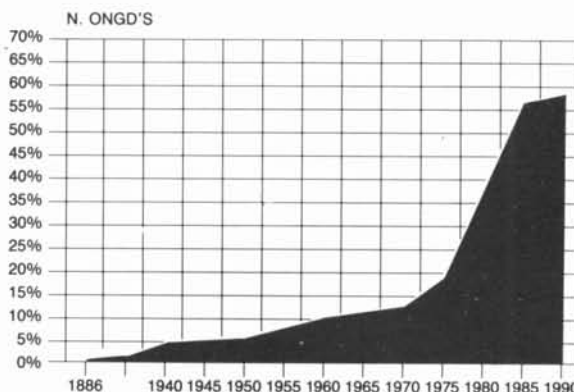
països de l'Amèrica Llatina, de l'Àfrica i de l'Àsia.

L'existència d'organitzacions i de professionals experts en cooperació no eximeix a la resta de la societat dels problemes que provenen de les relacions Nord-Sud. És important que les organitzacions de cooperació i els que són o

han estat cooperants col·laborin en la promoció de la «cultura de la cooperació». Que la participació en la cooperació sigui una actitud oberta que faciliti i exigeixi un canvi progressiu en les relacions entre el Nord i el Sud del nostre planeta.

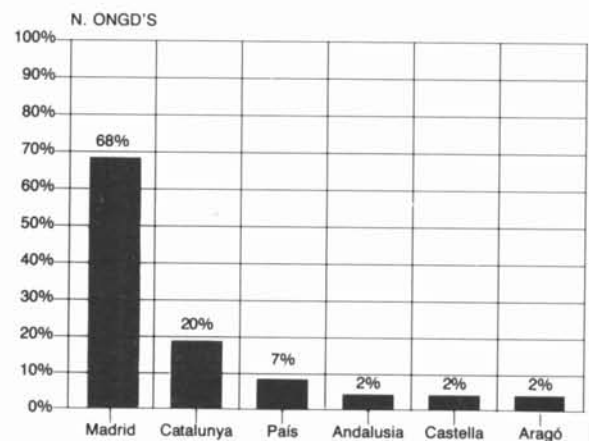
* Director de la Fundació CIDOB i president de la Coordinadora d'ONGD de l'Estat espanyol

CONSTITUCIÓ LEGAL DE LES ONGD ESPANYOLES

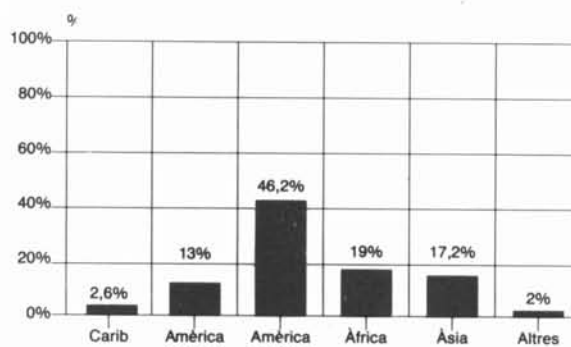
Elaboració: Fundació CIDOB

DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA DE LES ONGD

Font: Directori d'ONGD

RELACIÓ ÀREA GEOGRÀFICA/PROJECTES

(Total projectes 1.322 = 100%)

Elaboració: Fundació CIDOB

DCIDOB 44. **LA COOPERACIÓ AL** **DESENVOLUPAMENT.**

Cronologia internacional.

CRONOLOGIA INTERNACIONAL

Gener

1.- Es fa efectiva la separació de Txecoslovàquia en dos Estats, la República Txeca i Eslovàquia.

Entra en vigor el Mercat Unic Europeu, amb l'abolició de les barreres que limitaven la lliure circulació de mercaderies, capitals i serveis i la creació d'una zona de lliure canvi de 345 milions de consumidors.

2.- Les tres parts en conflicte a Bòsnia es reuneixen per 1ª vegada a Ginebra en la que es considera l'«última oportunitat» per trobar una solució negociada al conflicte.

P. Rosselló jura el càrrec de nou governador de Puerto Rico, declarant-se favorable a integrar el seu país als EUA.

3.- Els presidents americà i rus, G. Bush i B. Eltsin, signen a Moscou l'acord de reducció d'armes estratègiques START II.

4.- Representants de 14 faccions que lluiten a la guerra civil de Somàlia es reuneixen a Addis Abeba (Etiòpia) amb el secretari general de l'ONU, B. Ghalil, per discutir una solució al conflicte.

6.- Els EUA, França, el Regne Unit i Rússia donen un ultimàtum a Irak per exigir-li la retirada, en 48 hores, dels míssils terra-aire que ha desplegat al sud del paral·lel 32.

8.- H. Turajlic, vice-primer ministre d'Economia al Govern bosni, és assassinat en un control serbi, mentre viatjava en una caravana de l'ONU cap a Sarajevo.

Almenys 77 persones moren a Bombai (Índia) i a ciutats veïnes en nous enfrontaments entre hindús i musulmans, a conseqüència de la destrucció de la mesquita de Ayodhya el 6/12/92.

11.- Els EUA, França i Portugal culpen la UNITA de J. Savimbi de la reanudació de la guerra civil a Angola.

12.- La Lliga Àrab demana sancions internacionals per obligar Israel a repatriar més de 400 palestins desterrats.

13.- Just una setmana abans de deixar el seu càrrec de president dels EUA, G. Bush compleix la seva amenaça d'atacar Irak per les seves reiterades violacions de les resolucions de l'ONU que van fixar les condicions d'alto-al-foc a la guerra del Golf.

Els representants de 127 països firmen a París el Tractat d'Armes Químiques, que prohibeix la seva producció, magatzematge i ús.

14.- El primer ministre danès, P. Schlüter, anuncia la seva dimissió després de ser acusat per un jutge d'haver mentit al Parlament en l'afer de visats a refugiats tàmils.

17.- EUA ataca per segona vegada en 4 dies Bagdad, aquest cop contra una planta que, segons la Casa Blanca, forma part del programa nuclear iraquí i que segons Sadam és una simple instal·lació industrial.

Els 413 deportats palestins fan una marxa fins les línies israelianes al sud del Líban per commemorar el segon mes de la seva expulsió.

18.- Els ministres d'Economia de la CE comencen a desenvolupar la Iniciativa Europea de Creixement, un paquet de mesures destinades a estimular les estancades economies europees i frenar el creixement de l'atur.

El cap del Càrtel de Medellín, P. Escobar, notifica a la Fiscalia de Colòmbia la seva decisió de «fundar i liderar un grup rebel armat que s'anomenarà Antioquia Rebel», i abandonar la via jurídica per negociar la seva 2ª rendició.

19.- El Parlament israelià aixeca la prohibició dels contactes amb l'Organització per l'Alliberament de Palestina.

20.- William J. Clinton pren possessió com a 42 president dels EUA.

21.- A la celebració a Bonn del 30 aniversari de la signatura del Tractat de l'Elisi de reconciliació entre França i Alemanya després d'un segle de guerres, H. Kohl proposa estrènyer encara més la col·laboració franco-alemanya.

Un petrolier japonès amb 254.000 tms de cru xoca amb un carguer a 111 kms del nord de Sumatra, vessant part de la seva càrrega i combustible al mar.

Quasi 3.000 exiliats guatemalencs tornen al seu país, on són rebuts per la premi Nobel de la Pau, R. Menchú.

22.- La vigília de la reanudació de les converses de pau a Ginebra, l'Exèrcit croat llança una ofensiva contra Krajina, enclau ocupat pels serbis a Croàcia actualment sota protecció de l'ONU.

23.- Les tres parts en conflicte accepten a Ginebra els principis constitucionals de Bòsnia presentats pels copresidents de la Conferència de Pau, Vance i Owen.

El Comitè Internacional de la Creu Roja repatria 17 dels palestins deportats per Israel -13 deportats per error i 4 malalts.

25.- El social-demòcrata danès PP. Nyrup Rasmussen presenta el seu nou govern quadripartit, que compta amb el recolzament de 90 dels 179 diputats.

26.- V. Havel, últim president de Txecoslovàquia, és elegit president txec per 109 dels 194 vots parlamentaris.

28.- El Tribunal Suprem israelià confirma el dret del Govern d'expulsar tots els palestins que consideri perillosos per a la seguretat nacional, però qualifica d'«il·legal» la forma en què es va fer l'expulsió.

L'amotinament dels soldats a Kinshasa (Zaire) causa 50 morts.

30.- C. Vance i D. Owen anuncien que recorreran al Consell de Seguretat de l'ONU perquè adopti una «decisió final» al conflicte iugoslau, després que musulmans i serbis es neguin a firmar el pla de pau de Ginebra.

Centenars de milers d'alemanys commemoren el 60è aniversari de l'arribada dels nazis al poder amb manifestacions i crits de «mai més».

Febrer

1.- El primer ministre d'Israel, I. Rabin, decideix repatriar un centenar dels 415 palestins expulsats al Líban el 17/12/92 i fixa en un any la durada de l'expulsió de la resta.

Washington amenaça amb limitar a partir del 22 de març l'accés als seus mercats a les empreses europees de telecomunicacions, energia i transports.

3-11.- Durant el seu segon viatge a l'Àfrica, el Papa Joan Pau II visita Benin, Uganda i Sudan.

4.- La baixada dels tipus d'interès alemanys frena la crisi del Sistema Monetari Europeu (SME), atacat especulativament des del 3, quan la lliura esterlina va baixar al seu nivell històric més baix.

5.- Les negociacions de Ginebra sobre Bòsnia, suspeses el 30 de gener, prenen a New York en presència dels bel·ligerants bosníacs i dels dos copresidents de la Conferència, D. Owen i C. Vance.

6.- En una votació històrica, els diputats belgues adopten l'article primer d'una nova Constitució, que transforma el regne en un Estat federal.

7.- L'Alt Comitè d'Estat (ACE) algerià prorroga indefinidament l'estat d'emergència instaurat el 9/02/92.

8.- Fracassen les converses de Colmar (França) entre els representants del president de Togo, G. Eyadéma, i de l'oposició, per a restablir el procés democràtic. El dia 11, França suspèn la seva cooperació civil amb Togo.

9.- R. Kontic, montenegrí, és nomenat primer ministre de la nova Iugoslàvia (Sèrbia i Montenegro).

9-12.- Durant la seva visita a Indonèsia, el president francès, F. Mitterrand, afirma a Vietnam que «l'embargament americà ja no té cap raó de ser». El 10, declara que la guerra francesa d'Indonèsia va ser «un error». El 12, a Phnom-Penh exhorta els cambodjans a unir-se entorn el príncep Sihanuk.

10.- El cap de l'oposició de Madagascar, A. Zafy, obté la victòria a la segona volta de l'elecció presidencial, amb el 66,62% dels vots davant del 33,28% de D. Ratsiraka, president des de 1975.

EUA recolza el pla de pau per a Bòsnia de Vance i Owen i nomena R. Bartholomew representant a les converses de pau, confirmant així el seu compro-

mis, junt amb l'ONU i l'OTAN, per garantir l'aplicació dels acords conclusos. El govern bosniac bloqueja els subministres humanitaris a Sarajevo en protesta pels impediments per part de Sèrbia d'avituallaments humanitaris als enclaus musulmans de l'est de Bòsnia.

11.- La investigació milanesa sobre la corrupció (anomenada de «Mans netes») qüestiona a diversos ministres i personalitats polítiques.

12.- A la fi del judici contra l'ex president de Malí, M Traoré, derrocat el març de 1991 després de greus disturbis que van causar la mort de més de cent persones, és condemnat a mort juntament amb tres seguidors seus.

El Govern sud-africà i l'ANC arriben a un acord per relançar el diàleg per formar un govern d'unitat nacional.

13.- Després de l'intent d'assassinat, reivindicat pel FIS, del general Nezzar, ministre algerià de Defensa, l'ACE reafirma la seva determinació d'erradicar el terrorisme.

14.- A. Brazauskas, ex primer secretari del Partit Comunista lituà, és elegit president de la República, derrocat el diplomàtic i candidat «independent» S. Lozoraitis.

El president de la Unió Democràtica (DISY, de dretes), G. Cléridès, és elegit president de la República de Xipre, amb el 50,28% dels vots, contra el 49,72% de G. Vassiliou, president sortint.

Després de 25 dies de combats a Kabul, les faccions afganes accepten una treva sota la pressió paquistanesa.

15.- Candidat únic, M. Kovac, president de l'última Assemblea federal txecoslovaca, és elegit president de la jove República Eslovaca.

17.- El president dels EUA, B. Clinton, presenta el seu programa de reducció del dèficit pressupostari, estimat en uns 34 bilions de pessetes per 1993, anunciant un augment dels impostos per a les classes mitjanes.

17-25.- El nou secretari d'Estat nord-americà, W. Christopher, realitza una gira per l'Orient Pròxim per tal de relançar el procés de pau, bloquejat per l'afer dels palestins expulsats.

19.- El ministre francès d'Agricultura declara que en cas de votació, França usarà el seu dret de veto contra el preacord agrícola entre els EUA i la CE (de 20/1/92, que limita la producció europea d'oleaginoses), a la reunió de ministres d'Exteriors de la CE el 8 de març.

El Consell de Seguretat de l'ONU

adopta la resolució 807 que prorroga fins al 31 de març el mandat de la UNPROFOR (força de protecció de l'ONU a l'ex-Iugoslàvia) i autoritza els cascos blaus a recórrer a l'ús de la força per protegir-se.

20.- El president de Sud-Àfrica, F. de Klerk, anuncia l'entrada al Govern de tres ministres «no blancs».

21.- El primer procés antiterrorista s'obre a Oran (Algèria), davant un dels tres tribunals especials creats a tal efecte.

La primera volta de les eleccions presidencials a Senegal, marcada per la violència a Casamance (26 morts), enfronta per a la segona al president sortint A. Diouf, líder del P. Socialista, amb A. Wade, líder del P. Democràtic Senegalès.

22.- El Consell de Seguretat de l'ONU adopta per unanimitat la Resolució 808, que decideix la creació d'un tribunal penal internacional per jutjar els crims de guerra a l'antiga Iugoslàvia.

23.- Els partidaris del general M. Farah Aidid organitzen violentes manifestacions anti-occidentals a Mogadiscio (capital de Somàlia).

24.- El primer ministre de Canadà, B. Mulroney, al poder des de 1986, pressionat per la crisi econòmica i el fracàs del referèndum constitucional d'octubre de 1992, anuncia la seva intenció de dimitir.

La lliura esterlina i la lira italiana, que han perdut un 20% en relació a les divises del SME des de setembre de 1992, arriben als seus mínims històrics de cotització davant del marc.

Els ministres d'Economia de la CE aproven el programa de restructuració de la siderúrgia europea que comporta la supressió de 50.000 llocs de treball en tres anys.

25.- El president dels EUA dona llum verda als llançaments d'ajut amb paraigudes a Bòsnia Oriental. L'operació, amb un caràcter «estrictament humanitari» i sota comandament americà, és aprovada pel Consell de Seguretat de l'ONU.

26.- Un atemptat amb bomba al World Trade Center de Manhattan (New York, EUA) provoca la mort de 5 persones i en fereix més de mil.

27.- La vigília de la reunió informal dels ministres d'Economia del G-7 a Londres, el president dels EUA, B. Clinton, fa una crida a la llibertat del comerç internacional i a un reforçament de la cooperació.

DCIDOB 44. **LA COOPERACIÓ AL** **DESENVOLUPAMENT.**

Les relacions entre les ONGD del sud i del nord.
Ricardo Mendoza

LES RELACIONS ENTRE LES ONGD DEL SUD I DEL NORD

Ricardo Mendoza*

Les reflexions i comentaris que explico en aquest text són fruit de la meua experiència de treball en Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament (ONGD) colombianes i de discussions i debats informals amb persones de diferents països vinculades a la problemàtica de la cooperació per al desenvolupament a través de les ONGD. Moltes de les idees no són noves, però és important destacar-les perquè cada dia esdevenen més evidents.

Repàs històric

En els primers anys seixanta es va privilegiar la concepció del desenvolupament com a equivalent al creixement econòmic, mesurable a partir dels grans indicadors econòmics (PNB, PIB, etc). El problema consistia en la forma d'obtenir la inversió per generar el desenvolupament, i no pas en com ni on invertir ni tampoc els resultats que se'n podien esperar: és a dir, no existia cap preocupació pel consum i la distribució.

La misèria es concebia com un problema de marginalitat que s'havia d'afrontar amb pràctiques assistencialistes, com donacions d'excedents alimenticis de les nacions riques i la promoció de programes participatius per integrar la població al sistema.

Aquesta concepció va ser durament qüestionada durant la dècada de 1970, quan va sorgir una opinió renovadora —la «teoria de la dependència»— que explica com les nacions estan lligades a la seva pròpia existència per les relacions de dependència que s'estableixen amb les nacions poderoses. Paral·lelament, es fomenten els processos d'alfabetització a Amèrica Llatina, liderats per Pablo Freire, i s'integra a l'explicació dels fenòmens polítics i socials la concepció marxista de les classes socials. Tot això influeix en el sorgiment d'una nova concepció entre les ONGD del Nord, que considera que el creixement econòmic de les nacions no equival a la disminució de la pobresa ni la disminució de la diferència de classes; el prioritari és la «consciència», l'«educació popular», l'«organització». Així, en aquest període es minimitzen els resultats estrictament econòmics dels projectes.

En la dècada dels 80, emergeix un desencís per tot allò relacionat amb la cooperació, es qüestiona tot el suport

facilitat, que no ha resultat en el creixement de la participació ni en la consolidació de les organitzacions populars esperats la dècada anterior. Res no semblava clar, ni existia un paradigma alternatiu. Aleshores, el concepte d'interdependència va començar a prendre força: tots depenem de tots i uns més que altres.

Per afrontar els problemes del desenvolupament, es va considerar aleshores que calia augmentar l'intercanvi comercial, la lliure iniciativa, tant a nivell local o regional com internacional. Adquireixen més protagonisme les ONGD, que es responsabilitzen de la satisfacció de les necessitats bàsiques dels més pobres, sense preguntar-se més enllà ni qüestionar les estructures socials. Aquest fenomen tendeix a despolititzar la seva actuació.

Els anys 90

En aquesta dècada apareix un món traumàtic per a les ONGD —la *perestroika*, la crisi del socialisme real, el procés d'unificació europea, la reunificació alemanya, la consolidació de Japó com a potència mundial— que ha comportat un fort euro-centrisme, una autoconcentració en els propis interessos, un cert pragmatisme econòmic-financer que fa oblidar la utopia de la cooperació.

Avui Europa es preocupa pels immigrants procedents dels països veïns, especialment d'Europa de l'Est i del Magrib —encara que tot ciutadà del Tercer Món és mirat amb desconfiança. El medi ambient preocupa des d'una òptica esbiaixada, ja que es legitimen els resultats de la pròpia contaminació i consum, però es culpabilitza el Tercer Món com a gran contaminador. La nova Europa ja no s'interessa pels problemes de la pobresa al

Tercer Món; cada vegada sorgeixen més barreres en la busca de relacions comercials, per no parlar de valors com la solidaritat, que desapareixen dia a dia.

Avui podem afirmar que el marc referent a la cooperació és traumàtic, essent els següents els punts més representatius d'aquest panorama incert, que es van evidenciant cada dia més:

- 1) l'augment de l'ajut als països de l'Est en detriment del Tercer Món;
- 2) la pèrdua de la solidaritat i l'augment de la relació pragmàtica d'intercanvi econòmic; i
- 3) més referit a la cooperació, l'exagerada tendència a mesurar o finançar els projectes d'acord amb resultats «exitosos» segons el criteri d'eficàcia gerencial.

Una de les conclusions evidents és que ens trobem enfront d'un món neoliberal que impregna amb la seva ideologia tots els espais i accions, fins i tot en el marc de les ONGD. El Banc Mundial pretén alliberar el mercat del desenvolupament del potencial d'èxits, preus baixos i anti-estatalisme de les ONGD, volent guanyar nous amics sense haver passat comptes dels sumptuosos programes de desenvolupament al Tercer Món, que en molts casos han tingut efectes desastrosos.

La tasca

No obstant, les ONGD són actors socials actius a moltes regions i països; cal recordar que les ONGD xilenes van jugar un paper decisiu a la campanya que va permetre el retorn del país a la democràcia; igualment, les ONGD brasileres han assumit protagonismes que han permès la consolidació de la societat civil. A altres regions del món, com Filipines, no és rar trobar ONGD que participen en processos de democràcia local o, a Bangladesh, que assumeixen accions que l'Estat és incapaç d'executar.

Després de 30 anys d'història, les ONGD, que fonamentalment s'han mogut sobre la base de profunds valors humanistes i ètics i generalment amb una concepció del desenvolupament des d'abaix, amb moltes experiències positives i negatives, tenen avui la ca-

pacitat de reflexionar més profundament sobre el seu futur i la seva tasca en l'actual conjuntura mundial.

Les ONGD tenim tasques que cal compartir i que, sobretot, ens han de col·locar en una posició de diàleg i de creació. Pel que fa a les ONGD del Nord (agències de cooperació) han d'efectuar transformacions renovadores de les seves tasques, adaptant-se i reubicant-se en l'actual marc de la nova Europa. Això exigeix una més gran coordinació entre elles i la possibilitat de desenvolupar accions conjuntes sobre temes inherents a l'actual conjuntura, ser més eficaces en termes de disseny de polítiques i estratègies envers el seu propi continent. Malauradament, moltes han deixat de ser les petites i entusiastes promotores de la solidaritat per transformar-se en ens amb una excessiva càrrega de treball burocràtic dins del qual es desarticula la relació amb les seves contra-parts directes.

En molts casos aquestes ONGD tenen polítiques pre-establertes que impedeixen la creació i limiten el desenvolupament de les seves contra-parts, ja que condicionen l'aprovació d'un projecte o programa a la seva adequació a les prioritats establertes per a cada país o regió; és a dir, no existeix una taula de discussió i aproximació real a la problemàtica i la dinàmica interna de la regió o país en qüestió. La busca d'una major qualitat i profunditat en les relacions amb les ONGD del Sud que permeti generar un diàleg per compartir polítiques és una de les tasques que correspon implementar als donants.

Correspon a les ONGD del Nord obrir nous canals de cooperació, fet que exigeix molta creativitat i comprensió per poder desenvolupar noves formes de relació que no es limitin simplement a la financiació de projectes, sinó que també desenvolupin accions de pressió política.

Un bon exercici de compartir entre el Nord i el Sud podria ser el d'obrir-se als intercanvis de personal entre ONGD. De fet, si es recorren les agències de financiació o les ONGD que treballen per al desenvolupament, la presència de persones del Sud és escassa, per no dir inexistente. Seria bo per a les dues parts aprendre concepcions i estils de treball dels seus respectius contextos.

Les ONGD del Sud

Pel que fa a les ONGD del Sud, s'han trobat en el seu procés de creixement i transformació amb la necessitat d'identificar-se, que no ha estat una tasca fàcil, ja que sempre es pensava en allò que no eren, essent més difícil intentar precisar allò que eren.

Més tranquil·lament, ara podem afir-

mar que, en el cas d'Amèrica Llatina, les ONGD són actors de la societat civil equivalents a altres —grups de dones, grups de base, etc.—, que treballen amb altres en la construcció de societats democràtiques a països on la democràcia és inexistente o restringida. El seu treball es dirigeix a l'enfortiment de les organitzacions i moviments socials, encara que no podem dir de cap manera que els representen, ja que les ONGD juguen el seu propi paper, anant més enllà i reflexionant sobre el que la quotidianitat impedeix veure al moviment popular per tal de, junt amb aquest, projectar i buscar canvis que impliquin altres grups socials entre ells, els partits i l'Estat.

Aparentment, això és fàcil; però ens trobem en societats on convergeixen molts altres actors i on fins ara els més escoltats i respectats han estat les altes esferes de la societat civil, segurament gràcies a l'apropiació de l'Estat per part d'un reduït sector de la societat.

El compromís que correspon a les ONGD del Sud és el de sortir de la marginalitat i, en molts casos, de la claudicació: és a dir, deixar de somiar que «el petit és bonic», abandonar projectes que no deixen de ser experiències aïllades, proposant-se incidir a les polítiques locals, regionals i nacionals. Han de tenir la capacitat de mirar-se i avaluar-se objectivament, ser conscients de l'impacte del seu treball, fins i tot comptar les minories o seguiments que permetin realitzar ajustaments i projectar les seves accions, no solament amb relació amb les seves activitats exteriors sinó també amb el seu desenvolupament institucional intern.

Avui més que mai cal pensar i resoldre la dependència de recursos ex-

terns, promoure noves línies d'ingressos que generin més autonomia financera; per això, és necessari el suport i l'experiència de les ONGD del Nord. Com a part de la societat civil, cal buscar els propis camins de suport dins les pròpies nacions.

Finalment, correspon a les ONGD del Nord i del Sud assumir un programa estratègic de tasques conjuntes per fer front a l'estat actual de la cooperació. Reprendre l'educació per al desenvolupament amb una nova pedagogia que no faci un ús marginal dels mitjans de comunicació de masses, que destaquï no només l'estat de pobresa del Tercer Món, sinó que també mostri la seva riquesa cultural i els progressos i dificultats de les societats.

Conclusions

Accions conjuntes de representació i acció política —com el «Lobby and advocacy»— han de realitzar-se en el nord i en el sud enfront dels organismes nacionals i multinacionals, les institucions públiques i privades, vinculats a la cooperació i el desenvolupament. Temes com l'ecologia, la guerra, el comerç, són fets que ens afecten a tots i no poden seguir essent vistos com a preocupació d'una part de nosaltres. La promoció de les relacions internacionals entre diversos moviments socials enriqueix les societats civils i projecta l'intercanvi imaginatiu per actuar front als problemes i, sobretot, per articular les pressions.

En el cas de les ONGD del Sud, la promoció de consorcis i plataformes amb altres ONGD sobre temes específics que elevin la qualitat del treball per al desenvolupament, així com l'enfortiment de xarxes regionals, sectorials i temàtiques, no només amb l'ànim d'intercanviar informació sinó també de coordinar les accions prioritàries d'interès comú, permet tenir una programació a llarg termini i no dependre financera de múltiples petits projectes.

Com hem vist, és molt el que s'ha de fer i només serà possible fer-ho si hi posem tota la voluntat, tolerància i interès. No hem tocat els grans problemes, com el comerç internacional i la seva incidència en el desenvolupament, ni tampoc els més petits, però importants per a nosaltres, com la meta del 0,7% del PIB dels països del Nord per ajut al desenvolupament. No obstant, la gran pregunta persistent és per què, després de tants anys d'ajut al desenvolupament, les xifres continuen mostrant que el Sud és cada dia més pobre i el Nord cada dia més ric?

* Llicenciat en Ciències Socials i col·laborador de la Fundació Internacional «El Taller».

DCIDOB 44.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

Significat de la solidaritat internacional.
Luis de Sebastián

SIGNIFICAT DE LA SOLIDARITAT INTERNACIONAL

Luís de Sebastián*

Vaig a proposar als nostres lectors una senzilla, ingènua potser, meditació sobre el significat de la solidaritat internacional. En primer lloc vull aclarir el que entenc per **solidaritat internacional**.

Solidaritat internacional és interessar-se, preocupar-se i actuar, individualment i col·lectivament, per ajudar que els ciutadans pobres, oprimits, en guerra, afligits per catàstrofes naturals, d'altres països, etc. trobin les vies que condueixen al desenvolupament econòmic i social de les seves societats i a la millora de les seves condicions materials de vida.

No dic res sobre la felicitat, perquè això és un assumpte molt personal i una meta íntima a la qual es pot arribar per molts camins, fins i tot pel camí de l'absència de béns materials, com ens ho mostren els ascetes. Però nosaltres hem de suposar que almenys la immensa majoria dels pobres no són feliços, encara que tothom procura passar-s'ho el millor possible, sigui quina sigui la seva situació material; molts pobres s'ho passen bé dintre les seves possibilitats. Però ningú dubtarà que fins i tot els pobres més alegres volen sortir de la seva situació de pobresa.

Voldria centrar la meua reflexió sobre els motius de la solidaritat, les raons que podem i hem d'esgrimir, en públic i en privat, per moure els individus, les organitzacions de la societat civil i les de l'Estat a pensar i a actuar solidàriament.

Les raons

Per què s'ha de tenir solidaritat internacional? La pregunta es refereix als motius de la solidaritat; la resposta dona dos arguments morals, uns altres dos egoistes i un de mig moral i mig egoista que està relacionat amb el medi ambient.

1. La nostra cultura és històricament cristiana; preconitza l'amor al proïme, sobretot als més necessitats (paràbola del Bon Samarità). Aquesta cultura cristiana ha deixat un ressòl d'humanitarisme en la cultura occidental (el socialisme és part d'aquest ressòl) de manera que ningú, creient o no creient, pot realment, sense abjurar de tota la seva tradició moral i de la seva histò-

ria, ser indiferent als sofriments de la gent en els països pobres. Amor o compassió al proïme que sofreix és, efectivament, el motiu que porta a molta gent a ser solidari. Per això em sembla una raó molt vàlida, que es pot invocar en societats que es confessen cristianes, humanistes o, simplement, civilitzades.

2. Però no és suficient la compassió. També hi ha una raó de justícia. Tots els països pobres han estat en el passat colònies (crec que Etiòpia és l'única excepció), han estat al servei d'uns països que ara són els més rics. Això és un fet incontrovertible. Una altra cosa és si existeix una relació de causa a efecte entre el passat colonial i el present subdesenvolupat. Alguns ho neguen, però els seus arguments no són convinents. Els recursos econòmics i humans de les colònies es van posar al servei de la producció d'una riquesa apropiada, en la seva major part, per les metròpolis colonials. Com a mínim podem dir que del mateix i únic procés d'expansió i de consolidació del sistema capitalista a escala mundial, del mateix procés, dic, van resultar tant la riquesa d'uns com la pobresa dels altres. La justícia, entesa com «donar a cadascú allò que és seu», també exigeix que ajudem aquests pobles a sortir de la seva condició, ja que no és possible tornar-los el que, indègudament, els hem pres.

3. La pobresa, juntament amb els abusos en l'ús dels béns materials dels rics, és el principal agent de destrucció de l'ecosistema, almenys en determinades regions del món (estic pensant en Haití). La responsabilitat comuna per la preservació del medi ambient en què vivim, la biosfera, ens ha de portar a ajudar els pobles i als seus ciutadans pobres a sortir de la situació actual, on utilitzen la terra i l'aigua, la flora i la fauna d'una manera irracional per al conjunt de la raça humana, encara que des del seu punt de vista sigui molt racional (a curt termini). Però no estic dient que haguem de carregar sobre els pobres la responsabilitat de conservar el medi ambient (que ells no produeixen cotxes!), als quals no se'ls dona massa bé. Sinó que hem d'ajudar-los perquè la preservació del medi ambient entri també en els seus càlculs i pu-

guin, racionalment, fer-ho.

4. Quan hi havia comunisme, i es creia que els països comunistes volien destruir violentament (mitjançant la guerra atòmica) els països capitalistes, la solidaritat amb els països pobres era una qüestió d'autopreservació. S'havia d'ajudar els pobres perquè no es convertissin al comunisme i no engrossessin, amb els seus efectius humans i la seva situació geogràfica, l'amenaça de l'«imperi del mal». Ara que no hi ha molt comunisme s'ha perdut aquest poderós motiu de la solidaritat. Però existeixen altres arguments basats també en l'autopreservació del sistema; la necessitat d'evitar emigracions massives que porten problemes de violència racial a les nostres societats (per defecte de les nostres societats, naturalment). També s'ha d'evitar que ens esquitxi la violència de certs països en vies de desenvolupament; és a dir, certs rampells de violència com les guerres entre l'Iran i l'Iraq, l'Iraq i Kuwait, etc. La violència de molts països pobres ens pot esquitjar (quan fem turisme, evidentment).

5. També hi ha arguments econòmics. Davant la sobreproducció d'automòbils, d'ordinadors, d'acer, d'avions, de televisors, d'armes, etc. en els països rics, els països subdesenvolupats, amb poblacions sempre creixents, ens ofereixen als rics immensos mercats potencials, on hi ha milions de persones que no han satisfet les absurdes necessitats de consum que nosaltres tenim. Els països pobres són mercats en potència i per convertir-se en mercats de compradors dels nostres productes necessiten la nostra ajuda. Per altra banda, nosaltres també necessitem nous proveïdors que ens fabriquin les coses igual de bones però la meitat de cares. Aquest argument ens pot portar a una relació comercial intensa, però inhumana, com ho és en grau eminent el tràfic d'armament i el comerç de pesticides, d'insecticides, de medicines i d'altres productes prohibits en els països rics. Evitar aquest tipus de comerç inhumà seria també una acció solidària.

* Professor d'Economia Internacional a ESADE i consultor del «Banco Interamericano de Desarrollo»

DCIDOB 44.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

Cooperació i desenvolupament a la postguerra freda. Algunes
consideracions crítiques.
Rafael Grasa

COOPERACIÓ I DESENVOLUPAMENT A LA POSTGUERRA FREDA

Algunes consideracions crítiques

Rafael Grasa*

La fi de l'enfrontament Est/Oest, l'acabament de la guerra freda, està tenint seriosos efectes sobre la cooperació amb els països en vies de desenvolupament.

En primer lloc, ha reduït sensiblement l'import de l'ajut oficial al desenvolupament, que sempre havia estat condicionat per l'enfrontament ideològic entre EUA i la URSS. A més, els països de l'antic bloc de l'Est, alguns d'ells donadors —encara que en proporcions reduïdes— fins 1989, han passat a ser competidors en la recerca de fons d'ajut. Això, a més, reforçarà probablement les ja importants motivacions comercials presents a bona part de l'ajut extern. El resultat final sembla clar, reforçar la tendència que revela el quadre 1, una síntesi de l'evolució de l'AOD durant la dècada dels 80s: una minva notòria dels fluxes nets de recursos i una alteració de llur composició. Poc a poc han perdut importància els crèdits a l'exportació i els préstecs bancaris i s'ha incrementat el paper de l'AOD (quasi dos terços del total); l'únic positiu és l'increment (quasi el doble) de la xifra de donacions procedents de les organitzacions no governamentals.

En segon lloc, ha replantejat amb força el problema de la definició conceptual i els models de «desenvolupament», fins al punt que alguns autors¹ han afirmat la impossibilitat de disposar a partir d'ara d'un únic concepte, universal, de desenvolupament. El cert és que la caiguda dels règims d'economia de planificació centralitzada de l'antic bloc de l'Est ha reduït sensiblement el marge de maniobra dels països del Sud a l'hora d'establir estratègies de desenvolupament, car, la manca de credibilitat de l'economia de planificació central s'afegeix al fracàs dels poc intents de desenvolupament autocentrat. Això ha deixat com alternativa gairebé única, almenys en el ter-

reny de les opcions existents i no simplement imaginades, el programa del Fons Monetari Internacional, l'ajustament estructural basat en la dependència dels mercats, el predomini del sector privat i una escassa intervenció estatal.

Hem parlat de la reducció de l'ajut extern, del major èmfasi en l'ajut bilateral i de la inexistència d'un únic model de desenvolupament, coses que conviden al pessimisme. Tanmateix, **menys no té perquè significar necessàriament pitjor**. En efecte, la reestructuració dels procediments habituals per a l'ajut extern hauria de servir, almenys des d'una òptica realment transformadora, per resoldre objectivament la vella controvèrsia sobre l'autèntica aportació al desenvolupament de l'AOD i, en general, les possibles aportacions dels països del Nord. Tot i que això està fora de l'abast d'aquestes planes, vull assenyalar dues propostes que considero prioritàries: a) acabar amb l'ajut contraproduent; b) refutar argumentacions, i polítiques, aparentment solidàries però a la pràctica inútils.

1. Acabar amb l'ajut contraproduent

Una anàlisi acurada permet veure que, fins i tot superada la fase imitativa del desenvolupament (quan desenvolupament s'entenia com sinònim de creixement econòmic a la manera dels països desenvolupats), l'AOD ha fomentat models exageradament intervencionistes i una enorme dependència de l'exterior. Ha nodrit el miratge que hom podia importar models de desenvolupament, tot sacralitzant el concepte als termes molt semblants a «modernització» o «occidentalització». A més, l'AOD ha contribuït a perpetuar l'existència de règims corruptes, la patrimonialització de l'Estat per part d'algunes ètnies o grups de poder, així com a obstaculitzar el desenvolupament de societats civils.

D'aquí com hagi parlat, des de postures progressistes,² d'acabar amb l'ajut extern, llevat d'assistència no lligada al desenvolupament (refugiats polítics, emergència, desastres...). Es tracta, en suma, de seguir el camí assenyalat per la Comissió Sud: «per progressar, el Sud ha de comptar sobretot amb ell mateix. Per vèncer el sotsdesenvolupament, els països del Sud hauran de mobilitzar el potencial de llurs poblacions i de llurs recursos per tal d'assolir un creixement accelerat, equitatiu i viable. I hauran de treballar conjuntament per multiplicar l'impacte de la seva acció nacional mitjançant la solidaritat, la cooperació i l'autonomia col·lectiva».³

2. Denunciar les argumentacions falses

Sovint, a les societats desenvolupades, especialment europees, ha esdevingut un tòpic parlar del **desenvolupament dels països del Sud com la solució per aturar migracions incontrolades**, fins al punt de ser part de les declaracions habituals dels governs dels Dotze i de les institucions comunitàries. El cert és que la idea, com sovint s'esdevé amb alguns tòpics, no només és justa sinó ben fonamentada. Però la retòrica no coincideix amb els fets, com mostra un treball recent de Susan George⁴ a propòsit del deute exterior africà, un cas justament en què l'acció dels governs occidentals podria ser cabdal.

La totalitat del continent africà deu als seus creditors públics i privats un 283.000 milions de dòlars. Un 42% del deute (119.000 milions) correspon als països nord-africans (sobretot Egipte, que acumulava una sisena part del deute total africà abans de les condonacions provocades per la seva actitud en la guerra del Golf, Marroc o Algèria). Si prenem com a referència la part més pobra del continent, l'Àfrica subsaha-

riana, trobem que el deute era a finals de 1990 de 164.000 milions i que —i això és l'important— només 28.000 milions corresponien a deutes amb institucions privades (a gairebé totes, bancs europeus). En paraules de Susan George, «el 83% del deute total de l'Àfrica subsahariana i gairebé tot el deute dels països més pobres de la zona té com a creditors fonts públiques: governs de països de l'OCDE o organismes multilaterals com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional».

Amb d'altres paraules, el que representa una càrrega fortíssima per a una zona del planeta gairebé «desconectada» de les relacions econòmiques internacionals, no representa de cap de les maneres una «amença» per a Occident: el deute acumulat durant molts anys representa poc més del 15% de les pèrdues que Occident suportà en ocasió del «crash» d'octubre de 1987, menys del 5% de les vendes anuals de les 200 empreses transnacionals més importants. Ni tans sols és significativament important en termes del deute del Tercer Món: l'any 1990, la totalitat del deute africà significava només un 11% del seu deute global. Per tant, un deute «petit», en gran part contret amb creditors públics, i en una zona que objectivament forma part de les prioritats d'ajut al desenvolupament, hauria d'haver generat solucions polítiques fàcils, accions decidides dels governs europeus i, en general, occidentals. Tanmateix, ens trobem amb una política de declaracions a propòsit de la reducció del deute (primer, les condicions o «ter-

Taula 1. Fluxes nets de recursos vers els països en vies de desenvolupament (percentatges sobre el total)

	1980	1985	1989
Fluxes de finançament públic	35,6	58,0	62,5
AOD	29,5	44,2	48,1
Bilateral/multilateral	21,0/5,7	34,2/10,2	36,7/11,4
Altres finançaments	6,3	13,8	14,4
Crèdits a les exportacions	12,9	4,7	1,1
Fluxes privats	54,1	37,2	36,4
Inversions directes (OCDE)	12,5	7,8	19,9
Préstecs bancaris	38,1	18,0	7,2
Altres fluxes privats	1,1	1,5	4,5
Donacions ONG	1,5	3,4	3,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE

mes de Trinidad»; després les de «Toronto»...) i escassa acció. Mentrestant, han continuat les polítiques i mesures d'ajustament estructural dictades pel Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial, que han actuat com autèntiques agències de cobrament de morosos per als països deutors.

D'aquí, doncs, que calgui concloure per al cas que ens ocupa, que en les migracions massives del Sud vers el Nord, que tot i coincidint en el diagnòstic i la proposta de solució (el desenvolupament del Sud), hom no pot confiar acríticament en les reiterades declaracions dels governs o de les institucions comunitàries. Cal exigir als nostres governants accions immediates i exemples, primer; després, programes

concrets, controlats per la societat civil.

¹ Vegi's, per exemple, B. Wood, «Réflexions sur les orientations futures du développement», a *Études Internationales*, vol. XXI, 1990, n° 4, p. 719-727.

² Vegi's K. Griffin, «Foreign Aid after the Cold war», en *Development and Change*, vol. XXII, 1991, pp. 645-685; R. Grasa, «El nuevo sistema internacional y el futuro del desarrollo», a *Información Comercial Española*, febrer 1992, pp. 182-194.

³ Comissió Sud, *Défis au Sud. Rapport de la Commission Sud*, Paris, Economica, 1990, pàg. 216.

⁴ Susan George, «Uses and Abuses of African Debt: The International Squeeze on Poor Countries», Amsterdam, Transnational Institute, novembre 1992.

*Professor de Relacions Internacionals i secretari del Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Nom i cognoms _____

Banc o Caixa _____

Adreça _____

Adreça _____

Població _____ D.P. _____ Telèfon _____

Població _____

Data de naixement _____ Professió _____

Nom del(dels) titular(s) _____

D.N.I. n° _____

SUBSCRIU-TE ALS SERVEIS DE LA FUNDACIÓ CIDOB.

- Rebràs informació puntual de totes les activitats de la Fundació
- Tindràs lliure accés a la biblioteca, descompte als cursos i activitats i rebràs les publicacions adients a la subscripció que triïs.

Senyor Director:

Prego a vostè que prengui nota de carregar al meu compte/a la meua llibreta obert/a en aquesta entitat, els rebuts que hi presentarà CIDOB.

Publicacions

- Quota 2.500 ptes. any. Dossier Cidob (dCIDOB)
- Quota 5.000 ptes. any. Rev. Afers Intern.+ dCIDOB
- Quota 10.000 ptes. any. Anuari Intern.+Rev. Afers. Intern.+ dCIDOB.

Atentament

(signatura)

Sistema de pagament:

Domiciliació del rebut anual a entitat bancària o de crèdit.
Ompliu, si us plau, el cupó adjunt i trameteu-lo per correu a CIDOB.

Signat per _____

Adreça del titular _____

Data _____ Signatura: _____

_____ N° compte/llibreta _____

DCIDOB 44.
LA COOPERACIÓ AL
DESENVOLUPAMENT.

L'educació per a la pau.
Toni Pigrau

L'EDUCACIÓ PER A LA PAU

Toni Pigrau*

L'educació per a la pau i el desenvolupament és una forma d'educar en valors, hàbits i pautes de conducta diferents de les predominants i, alhora, de transmetre informacions sovint oblidades o marginades. L'opció es fonamenta en última instància en la constatació següent: si la realitat del món actual no ens agrada i sabem, a més, que l'educació contribueix a la construcció social d'aquesta realitat, cal preguntar-se qui, com i quan fa alguna cosa per perpetuar-la i qui, com i quan pot fer alguna cosa per canviar-la.

Des d'aquestes premisses, educar per a la pau significa, en primer lloc, aprendre a no ser indiferents, aprendre i ensenyar a no estar en pau, a tenir un neguit que eviti el conformisme. L'educació per a la pau es nodreix de les aportacions dels diversos corrents de renovació pedagògica des del final de la Primera Guerra Mundial i de l'anomenada investigació per a la pau, des de finals dels anys cinquanta. La con-

fluència de plantejaments diversos ha donat lloc a diverses orientacions de l'educació per a la pau, tant per la prioritització de diferents aspectes, com per les tècniques emprades. Es tracta d'un debat obert que contribueixen a desenvolupar cada cop més educadors i educadores, i a contrastar en la pràctica, amb les seves pròpies experiències, en el marc escolar i en l'educació no formal.

La importància de l'educació

L'educació és un procés d'interiorització/assimilació d'un cert nombre d'hàbits adequats a les normes de la societat a la qual hom pertany. Educar no consisteix solament a transmetre certs continguts o informacions, sinó també un seguit de valors i de pautes de conducta que, plegats, contribueixen a legitimar i reproduir l'ordre de coses existent. L'educació, per tant, mai no és ni pot ser neutral, almenys a l'hora de transmetre valors i pautes de con-

ducta. En el procés educatiu, que dura gairebé tota la vida, es transmeten diversos valors, alguns explícits i d'altres implícits, mentre que d'altres són absents, si més no a bona part de les instàncies educatives bàsiques. Entre els valors explícits, sovintegen alguns com l'etnocentrisme, la competitivitat, l'individualisme, la intolerància, la valoració exagerada de la pròpia especificitat... Sovint també l'educació, els llibres de text, la informació àudio-visual, transmeten «veritats» que ajuden a perpetuar situacions d'injustícia i de vulneració dels Drets Humans.

Però vivim en un món cada cop més interdependent i amenaçat per grans problemes, que posen en perill l'equilibri ecològic, consoliden situacions de desigualtat i vulnereu tota mena de drets de persones i de pobles sencers; un món que pot millorar-se molt i, sobretot, que demana que el concebem globalment, planetàriament.

RECURSOS EN L'EDUCACIÓ PER A LA PAU

Publicacions

ABC de l'Educació per a la pau/Fulletó/Perifèria/Ajuntament de Barcelona, 1990

La alternativa del juego/Paco Cascón/Carlos Martín Beristain. Vol. 1. Fichas Técnicas, 1989

La alternativa del juego/Paco Cascón Vol. 2. Juegos y dinámicas en educación para la paz, 1990

Educar para la paz. Una propuesta posible. Seminario Permanente de Educación para la Paz de la Asociación Pro-Derechos Humanos, 1990

Educació per a la pau Alfons Banda Edit. Barcanova, 1991

Fem un sol Món. Manual d'educació per al desenvolupament/Mans Unides/ Edit. Claret. Edició actualitzada, 1990

La lluita pels Drets Humans/Joan Gomis. La Llar del Llibre, 1989

El mundialisme/Pere Fontán. Edit. Barcanova, 1991

Entre els anuals, que recullen articles d'opinió i acurades i àmplies seleccions de dades molt útils, cal destacar:

Anuario Internacional CIDOB. Funda-

ció CIDOB, des de l'any 1990 (quatre volums fins ara). Especial seguiment de les relacions exteriors espanyoles i de la política de cooperació per al desenvolupament.

Paz, militarización y conflictos. Anuario del Centro de Investigación para la Paz. Editat per l'esmentat Centre a Madrid des de l'any 1988 (cinc volums fins ara).

Entre les publicacions periòdiques cal tenir en compte les següents:

Cuadernos de Pedagogía. Publica una secció periòdica, «Cuadernos de Paz», dedicada al tema.

Cuadernos de Trabajo. Publicació de periodicitat irregular, del Centre HEGOA. Ha editat treballs centrats en la situació a l'Amèrica Llatina. Alguns dels seus títols són: «Movimientos de Mujeres: nuevo sujeto emergente en América Latina y el Caribe»; «El patrimonio internacional y los retos del sandinismo»; «La deuda externa y los trabajadores»/ Central Unica dos Trabalhadores (Brasil); «Estructura familiar Afrocolombiana»/ B.I. Perea; «América Latina y CEE: ¿de la se-

paración al divorcio?»/ J.Arriola Palomares- K.Unceta Satrustegui.

CIDOB. Monogràfic bimestral de cooperació i de relacions internacionals. Editat per la Fundació CIDOB. Alguns títols publicats: «La Nova Europa»; «On va l'Amèrica Llatina?»; «Medi Ambient i Desenvolupament»; «Ex-Iugoslàvia i Somàlia»; i «La Dona al Món».

En Pie de Paz. Publicació veterana del moviment per a la pau, ara trimestral. Dedica, habitualment, especial atenció a l'educació per a la pau.

Haize Hegoa, Revista de cooperació al desarrollo. Editada per HEGOA, sobre cooperació per al desenvolupament. Molt centrada a l'Amèrica Llatina.

Papeles para la Paz. Publicació trimestral del Centro de Investigación para la Paz, de Madrid. De caràcter monogràfic en una primera etapa, és un instrument molt útil de seguiment dels conflictes mundials i de les propostes de pau.

Plecs de Pau. Publicació de periodicitat irregular, en forma de dossier. Editada pel Seminari Permanent d'Educació per a la Pau de Badalona/IME.

Unitats didàctiques i dossiers

DOSSIERS

Fa ja alguns anys que Intermón distribueix uns dossiers de dibuixos sobre temes diversos. Entre els editats: «Marginació social»; «Llatinoamèrica»; «Europa»; «Àfrica»; «La cursa d'armaments»; «Fam». Al mateix temps Intermón ha posat en circulació diversos dossiers. Entre ells: «Norte/Sur»; «Los descendientes de los incas»; «Hambre y subdesarrollo»; «Los desposeídos»; «Bolivia»; «Chad»; «Informa't. Què és el Tercer Món».

Treballem el llibre de la pau. Orientacions didàctiques amb qüestionaris i propostes d'activitats. Justícia i Pau.

Informe sobre el problema dels refugiats. Mans Unides.

El Món de demà. Fitxes de treball per 6è, 7è i 8è d'E.G.B.. Mans Unides.

Nuestro Mundo. Mans Unides.

La pobreza y el desarrollo. Mans Unides.

La colonització d'Amèrica des d'una nova perspectiva. Experiència didàctica i guia de recursos. Comissió Catalana contra la Celebració del Cinquè Centenari.

Ideas en paz. Material para educadores/ras. EIRENE, Cultura para la Paz (Burgos).

Amèrica Llatina: a la recerca del seu destí. Mans Unides.

Àfrica, la gran esperança. Mans Unides.

UNITATS DIDÀCTIQUES

En el nostre país, les unitats didàctiques més treballades, ben editades i àmpliament provades són les que ha publicat el SEMINARIO PERMANENTE DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ de la ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS. Inclouen material per al professorat i material per als diversos cicles de l'ensenyament. Són les següents:

Unidad didáctica (sistema sexo-género)

Unidad didáctica. Derechos Humanos Educació i Drets Humans. Idees i propostes. Versió similar a l'anterior, en català. R. Grasa/ Centre UNESCO de Catalunya. *Unidad didáctica. Gastos militares y necesidades humanas*

Unidad didáctica. Aprender a jugar, aprender a vivir. Carpeta de campanya.

JOCS

Tercer Mundopoli. Joc de taula cooperatiu, en versió castellana, per a 2 a 6 jugadors de qualsevol edat. Tauler de cartó en colors, targes, daus i altres materials. Centrat en les dificultats per sobreviure dels camperols al Perú. SEMINARIO PERMANENTE DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ. ASOCIACIÓN

PRO DERECHOS HUMANOS.

Jocs amb paracaigudes. Hi ha un gran nombre de jocs cooperatius, centrats en la utilització de paracaigudes, en espais prou grans. Molt indicats per escoles, espais, centres juvenils.

VÍDEOS

Una clase dividida. Color. EUA. 55 minuts. 1985. Acompanyat d'una guia de treball. YALE UNIVERSITY FILMS. Descriu una experiència educativa d'una mestra nord-americana amb els seus alumnes de 9 anys, que mostra la lògica de la discriminació i ajuda a descobrir els mecanismes del seu funcionament. PERIFÈRIA-SEMINARIO PERMANENTE DE EDUCACIÓN PARA LA PAZ/ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS.

Res més és the best. Color. Espanya. 20 minuts. Realitzada pel col·lectiu aragonès LA ESTETICA MODERNA. Informatiu de ficció sobre el projecte *Europa limpia* endegat per la CE que contempla la concentració de tots els abocadors, centrals nuclears i indústries altament contaminants de la CE en una àrea que coincideix amb la província de Terol.

Igualment són destacables els curts de dibuixos animats que disposa la FUNDACIÓ PER LA PAU i els vídeos sobre relacions Nord-Sud que es poden trobar a INTERMÓN.

Areces útils

Biaix. Centre per la Pau i el Desenvolupament. c/ de la presó, 13, 1er. Ap. 345. 43200. Reus.

Centre Unesco de Catalunya. c/ Mallorca 285, pral. 08037 Barcelona. T. 207 17 16.

Centro de Documentación y Estudios para la Paz. Avda. Zuberora, 43. 48012 Bilbao. T. 421 65 02.

Centro de Investigación para la Paz (CIP). c/ Alcalá, 117, 6e dcha. 28009 Madrid. T. 575 19 75.

Educadores por la Paz. Apto. 577. 36200 Vigo.

En Pie de Paz. Revista. c/ Gran de Gràcia 126-130, pral. 08012 Barcelona. T. 217 95 27.

Fundació CIDOB. c/ Elisabets, 12. 08001 Barcelona. T. 302 64 95.

Fundació per la Pau. c/ Casp, 30, pral. 1a. Barcelona T. 302 51 29.

HEGOA. Centro de documentación e investigaciones sobre países en desarrollo. Facultad de Ciencias Económicas - Lehenakari Aguirre, 83. 48015 Bilbao. T. 447 35 12/447 16 08.

Instituto de Estudios y Formación (Cruz Roja). c/ General Pozas, 8. 28036 Madrid. T. 457 85 06.

Intermón. c/ Roger de Llúria, 15. 08010 Barcelona. T. 301 29 36.

Justícia i Pau. c/ Rivadenyera, 6, 10è. 08002 Barcelona. T. 317 62 77.

Mans Unides. Rbla. Catalunya, 32, 1er 1a. 08007 Barcelona. T. 318 08 87.

Món 3 - Universitaris pel Tercer Món. Avda. Diagonal 690. 08034. Barcelona. T. 203 50 54.

Perifèria - Centre de Recursos i d'Assistència Primària per la Pau. Avda. Mare de Déu de Montserrat, 136-140. 08026 Barcelona. T. 433 24 94. Ext. 23.

Redpaz. c/ Moratín, 7. 41001 Sevilla.

Seminari d'Educació per la Pau. Escola Univ. Professorat d'E.G.B. c/ Melior de Palau, 140. 08014 Barcelona.

Seminari Permanent d'Educació per a la Pau de Badalona/IME. Avda. Congrés Eucarístic, 16-20. Badalona. T. 388 87 82.

Seminario Permanente de Educación para la Paz de la Asociación Pro Derechos Humanos. c/ Ortega y Gasset, 77, 2a A. 28006 Madrid. T. 402 23 00.

Unidad Operativa de Educación para el Desarrollo. Coordinadora Estatal de ONG. c/ Espartinas, 3, 5a izq. 28001 Madrid. T. 435 88 29.

Tots aquests recursos els podeu trobar a Perifèria

PERIFÈRIA, Centre de recursos d'assistència primària per a la Pau, és una entitat privada sense ànim de lucre. L'objectiu genèric és la promoció dels valors necessaris per l'arrelament en la nostra societat d'una cultura de la pau; l'objectiu específic, el de constituir un centre de serveis, un mecanisme útil de suport infraestructural per a totes aquelles persones o col·lectius que treballen en la línia de l'objectiu genèric, però que sovint ho fan amb una gravíssima manca de recursos. L'activitat de PERIFÈRIA es centra en les àrees següents:

a) Recollida i sistematització d'informació, que inclou un centenar de publicacions periòdiques de tot el Món i més de 200 vídeos.

b) Difusió de les activitats i materials àudio-visuals i escrits generats per molt diverses entitats i col·lectius.

c) Assessorament a persones i col·lectius.

d) Elaboració i distribució de materials de divulgació (dossiers, vídeos, jocs...).

e) Activitats de suport a campanyes de sensibilització ciutadana.

Seu: Avda. Mare de Déu de Montserrat, 136-140. 08026 Barcelona. Obert al públic els dimarts i dijous de 17 a 20:30 h. T. 433 24 94. Ext. 23

* Professor de Dret Internacional Públic, U.B.

DCIDOB 44.

LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

Els projectes, instruments de la cooperació.
Carlos García - Tornel F.

ELS PROJECTES, INSTRUMENTS DE LA COOPERACIÓ

Carlos García - Tornel F.*

L'àmbit dels projectes i la seva formulació pot semblar massa complex per qui no es mou habitualment en ell. Però els projectes de cooperació són simplement una forma racional de canalitzar la solidaritat, més enllà del mer activisme i voluntarisme.

Per aquells que treballen en la cooperació al desenvolupament, el projecte constitueix el mitjà bàsic d'actuació. És l'instrument amb el qual una comunitat local, amb la col·laboració d'alguna Organització No Governamental (ONG), planteja les seves necessitats i aspiracions, s'organitza, busca recursos tècnics i financers i obté uns resultats que li permetran millorar la seva situació socio-econòmica.

Dins la cooperació no governamental destaca la importància donada a la població concreta a la qual es dirigeixen els projectes. Les ONG, per les seves pròpies característiques, tendeixen més a centrar-se en situacions específiques que a executar macro-accions de desenvolupament global, més pròpies de la cooperació multi o bilateral. Un projecte d'ONG fixa l'atenció en un col·lectiu específic -per exemple, una comunitat rural, una cooperativa, un grup d'immigrants, etc-, intentant ajudar a millorar les seves condicions de vida.

Els actors

Els projectes tenen múltiples formes i presenten característiques molt diferents. Esquemàticament, podem dir que hi participen les següents instàncies:

a) Una comunitat -en el sentit més ampli- d'un país en vies de desenvolupament o del Sud. És el que habitualment s'anomena població «beneficiària», el col·lectiu a qui es dirigeix el projecte. Seria millor anomenar-la «població participant», per la importància que té la seva intervenció activa des de la pròpia gestació del projecte.

b) Una ONG del país o zona on es desenvoluparà el projecte, que anomenarem ONG-Sud. Aquesta, col·labora amb la comunitat participant o beneficiària en la concreció de les necessitats o problemes que s'espera afrontar amb el projecte, participa en la formulació d'aquest i manté les relacions

amb les organitzacions dels països del Nord que podran subministrar assistència tècnica i financera. Un cop el projecte està en fase d'execució, l'ONG-Sud oferirà la seva experiència tècnica i organitzativa i, en alguns casos, col·laborarà en l'animació de la comunitat participant.

c) Una ONG d'algun país desenvolupat, que anomenarem ONG-Nord. Aquesta pot tenir diverses funcions, segons la seva capacitat i vocació. La més típica -i de vegades l'única que sobresurt- és la relació amb els organismes financers per obtenir els fons que permetran l'execució del projecte. Però també pot participar des del comerç amb la comunitat beneficiària i l'ONG-Sud. Ofereix la seva experiència i assessorament de forma periòdica (o permanent, amb la presència de cooperants).

d) Una agència finançadora. Aquesta pot ser la pròpia ONG-Nord si disposa de recursos propis, però la majoria de les ONG obtenen els fons de les agències de cooperació dels Estats o dels organismes multilaterals com la Comunitat Europea o les Nacions Unides. En aquests casos, l'ONG-Nord realitza les operacions per obtenir-los i mantindrà la relació permanent amb l'agència finançadora.

Aquest és un esquema teòric, amb moltes variacions a la realitat. A les poblacions andines, per exemple, amb una llarga tradició organitzativa, és fàcil que la «comunitat participant» que hem mencionat hi sigui present. És més difícil trobar-la, en canvi, a barris d'immigrants recents de qualsevol ciutat del Sud. A quasi tots els països llatino-americans existeixen ONG-Sud amb experiència que poden col·laborar amb les comunitats en la preparació i execució dels projectes, però en alguns països africans el primer pas d'una ONG-Nord ha de ser ajudar a la cons-

titució d'algun grup local. També s'esdevé que l'ONG-Nord col·labori amb una institució del govern del país del Sud, sobretot en les àrees d'educació i sanitat, que són habitualment de responsabilitat pública.

De la mateixa forma, és freqüent que diverses ONG, tant del Nord com del Sud, participin en un mateix projecte i que els fons procedeixin del cofinançament de diverses agències.

El contingut d'un projecte

El contingut dels projectes pot ser tan ampli com la pròpia problemàtica socio-econòmica. En el cas de les ONG espanyoles, la majoria de projectes es desenvolupa a Amèrica Llatina, alguns a Àfrica i pocs a Àsia. Pràcticament no existeix cap tipus de necessitat, problema o situació conflictiva on no intervingui una ONG. I els seriosos perills que de vegades comporten no han impedit el seu inici i execució. Podem veure alguns exemples de projectes que compten amb el suport d'ONG espanyoles:

- constitució de cooperatives agrícoles per a que els camperols comprin més barats allò que necessiten o venquin els seus productes sense dependre d'intermediaris;
- desenvolupar sistemes preventius en zones d'extensió del còlera;
- construir aqüeductes a comunitats agrícoles per a la potabilització de l'aigua i el rec;
- estimular les organitzacions socials de barris suburbans d'immigrants recents;
- oferir assistència sanitària o educativa a sectors marginals;
- facilitar l'autonomia socio-econòmica d'una illa de leprosos;
- fomentar petites empreses d'artesanía en favor de l'ocupació laboral de la dona;
- ajudar a sobreviure a poblacions en situació de guerra o de repressió política permanent;
- col·laborar en el reassentament físic, econòmic i social de persones desplaçades per la violència;
- col·laborar amb poblacions indígenes en el manteniment i reforçament de la seva cultura pròpia;

— facilitar als camperols el conreu i la comercialització de productes alternatius a la matèria primera de l'elaboració de drogues il·legals;

i en podríem enumerar molts més. Als exemples anteriors hi ha implícita una discussió important i freqüent, que no podem tractar aquí: si es poden considerar com projectes de desenvolupament aquelles activitats que tenen un caràcter predominantment assistencial. Diguem solament que «assistència» i «desenvolupament» no són categories contraposades, sinó extrems d'un continuu, i que els projectes s'apropen a un o altre en funció de les necessitats específiques.

El document de projecte

Un cop coneguts i analitzats els problemes, necessitats o conflictes concrets és necessari trobar els recursos tècnics i financers per afrontar-los. Per a fer-ho, les agències de finançament exigeixen la presentació d'un document escrit, normalment conegut com «document de projecte», que descriu els problemes que han d'afrontar-se, les accions necessàries i el seu cost.

La preparació d'un bon document de projecte és un pas molt important. No obstant, hi ha una certa actitud ambivalent en el marc de la cooperació no governamental envers els procediments establerts per les agències per al finançament dels projectes. Per un costat, com ja hem vist, és l'instrument bàsic; per l'altre, provoca certes reticències perquè pot constituir una mena de cotilla burocràtica, i perquè s'hi utilitza un «argot» estrofolari que pot retraure els no iniciats: objectius (generals, específics, etc), fins o propòsits, productes i resultats, disseny, seguiment, avaluació, retro-alimentació, marc lògic, etc. Aquest segon aspecte és reforçat per les modes, que també afecten la cooperació. No poques boques s'han omplert amb les expressions «planificació per objectius», «mesura de l'impacte» o «desenvolupament sostenible» sense que els corresponents cervells s'adonessin de l'abast del que estaven dient.

Els conceptes citats no tenen un origen únic. La terminologia usada en la preparació i execució de projectes de desenvolupament prové de camps com l'arquitectura i l'enginyeria, la pedagogia, la cibernetica o l'administració, juntament amb la conceptualització pròpia de l'economia i la sociologia del desenvolupament. Enfront de les urgents necessitats permanents de les poblacions rurals o suburbanes dels països del Sud —per no parlar de les situacions derivades de guerres, repressió políti-

Projecte de cooperació a El Salvador de l'ONGD Las Segovias.

ca o desastres naturals— tenim la temptació de mirar críticament els papers i formularis que cal omplir per a la preparació d'un projecte. Els problemes són tan clars que semblen superflues moltes divagacions prèvies per afrontar-los. No obstant, l'instrument «projecte» és precisament el que pot permetre l'ús racional d'uns recursos normalment escassos i evitar un activisme sense nord.

Darrera d'aquesta terminologia enrevessada existeixen preguntes de sentit comú: què es pretén obtenir, per què, amb quins mitjans, en quins terminis, com saber si s'està aconseguint el que es busca, quins canvis és necessari anar introduint, etc. Quan les agències demanen a les ONG (o aquestes a les comunitats participants o beneficiàries) que preparin el «document de projecte», no fan altra cosa que sol·licitar una resposta raonada i ordenada a aquestes preguntes.

Cada agència té els seus propis formularis per a la presentació dels projectes que s'espera finançar i això, de vegades, augmenta la confusió. En realitat, són molt diversos: alguns són molt simples, quasi elementals; altres semblen més aviat tesis doctorals; uns són flexibles, altres rígids. La complicació creix en cas de finançament múltiple, quan una ONG ha de presentar el mateix projecte a diferents agències amb diferents formularis.

No obstant aquestes diferències, amb una o altra terminologia, la preparació d'un projecte —sistematitzada en el document de projecte— inclou normalment els aspectes següents:

1) Anàlisi de les necessitats o problemes que s'han d'afrontar i concreció en forma d'objectius de les realitats

que ajudaran a solucionar-los.

2) Descripció de les activitats i dels resultats dels que s'espera obtenir els objectius i examen de la seva viabilitat present i futura.

3) Establiment d'uns criteris que permetin estimar si s'obtenen els resultats esperats i descripció de les formes de seguiment i avaluació.

4) Establiment del marc operatiu i institucional en què es desenvoluparà el projecte.

5) Càlcul dels costos i establiment d'un pressupost.

Convé que a l'hora d'elaborar un projecte s'actui amb rigor, però també amb la màxima flexibilitat a l'hora d'executar-lo. En definitiva, allò que anomenem «projecte» des de la perspectiva del Nord forma part del flux de la vida a les comunitats del Sud.

Desvirtuació dels projectes de desenvolupament de les ONG

Els projectes de cooperació no governamental són presentats de vegades com una alternativa a la cooperació governamental i multilateral, ja que superen limitacions i deficiències que poden tenir aquestes: entre elles, l'excessiva burocratització, el fet d'estar sotmeses als interessos dels governs o la seva distància de la població. No obstant, els primers també tenen les seves limitacions, que desvirtuen la natura del desenvolupament:

Instrumentalització dels projectes

Alguns projectes són posats directament al servei de confessions religioses o partits polítics. Algunes ONG són una simple reconversió d'antigues obres missioneres i utilitzen els fons destinats al desenvolupament per man-

tenir les activitats apostòliques i assistencials de les seves organitzacions religioses. Però la «confessionalitat» no és només religiosa, també hi ha ONG-Nord directament lligades a partits polítics que seleccionen les ONG-Sud en funció de la ideologia i utilitzen els projectes per reforçar organitzacions afins en els països del Sud.

Necessitats espúries

També es desvirtua la cooperació quan els projectes es preparen a partir de necessitats del Nord. D'aquesta forma, per exemple, poden existir excedents d'una fàbrica o empresa d'Espanya que no es venen i que són comprats amb els fons d'un projecte de cooperació auspiciat per

una ONG-Nord. La simple arribada d'equipament a una comunitat del Sud no implica desenvolupament si no hi ha una estructura local -comunitat, ONG, etc. que li doni sentit. L'experiència mostra que quan els projectes no neixen d'una problemàtica plantejada i assumida per una comunitat del Sud no solament no produeixen els resultats esperats sinó que poden introduir distorsions. No falten els projectes que han començat a gestar-se a partir de les conveniències d'una ONG-Nord.

Passivitat i dependència

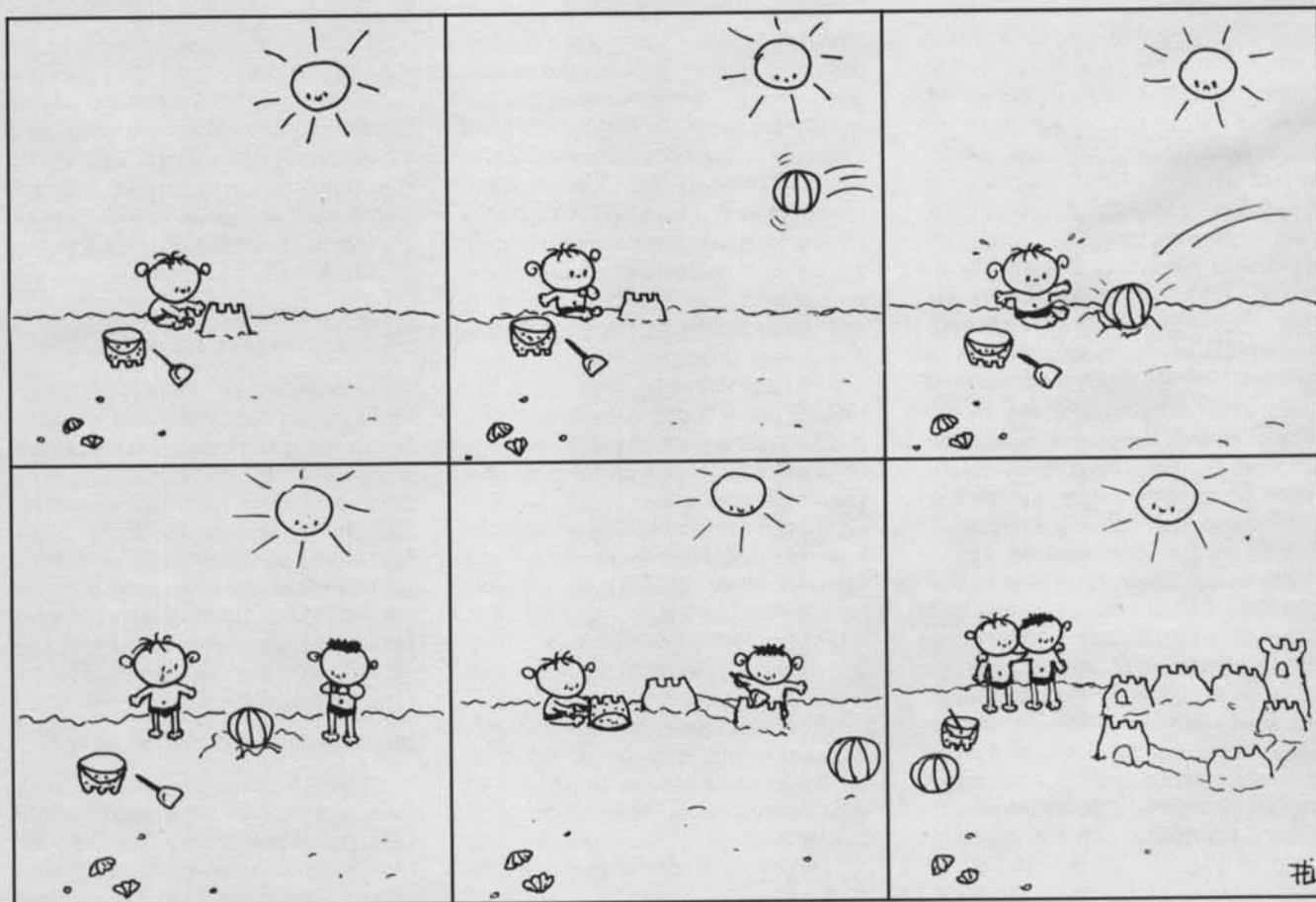
L'anterior està relacionat amb el paper massa protagonista que tenen de vegades les ONG-Nord en el disseny i

l'execució dels projectes. Per exemple, una excessiva presència de cooperants o l'establiment de procediments rígids o directius pot estimular la passivitat de la comunitat local i fomentar els mecanismes de dependència en lloc de superar-los.

Aquesta passivitat també té lloc en projectes solament assistencials —per exemple, en matèria d'alimentació, sanitat o educació— on la comunitat beneficiada només «rep», sense cap tipus de contrapartida —laboral, organitzativa o d'altres tipus— quan aquestes sí que podrien donar-se.

* Responsable de projectes de cooperació de la Fundació CIDOB i consultor per al desenvolupament de PNUD i la CE.

TIRA, TIRA!

DCIDOB 44. LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB.

LA COOPERACIÓ - BIBLIOGRAFIA

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

LLIBRES; DOCUMENTS; PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

LA PARABOLA DELLA COOPERAZIONE/Au: Codrignani, Giancarla
Ai: Centro per il Volontariato/ Nr: Terra Nuova Forum, n. 30, 1992;
pp: 3-5; Italia

COOPERARE CON PRESUNZIONE(ESPERIENZE DI VOLUNTARIO-
NE)/ Au: Cagnolati, Vittorio/ Ai: Centro per il Volontariato/ Nr: Terra
Nuova Forum, n. 30, 1992, pp: 55-58; Italia

COOPERACIÓN Y PROTECCIONISMO/Au: Vanerio, Gustavo/ Ai:
Fundación Alemana para el Desarrollo Internacional/ Nr: Desarrollo
y Cooperación, n. 3, 1992; pp: 17-18; Alemania

REFLEXIÓN SOBRE LA COOPERACIÓN/ Au: Kochendörfer-Lucius,
Gudrup/ Ai: Fundación Alemana para el Desarrollo Internacional/ Nr:
Desarrollo y Cooperación, n. 3, 1992; pp: 24-26; Alemania

UNESCO + ONG, LA SUMA DE LA COOPERACIÓN/ Au: Michaux,
Nicolas; Williams, Sue; Clerc, Herguel Ai: UNESCO/ Nr: Fuentes
UNESCO, n. 34, 1992; pp: 6-16; Francia

COOPERACIÓN Y DESARROLLO SOSTENIBLE/ Au: Riddell, Ro-
ger; Fowler, Alain; Singer, Hans (et al.)/ Ai: SID/ Nr: Desarrollo,
n. 21, 1992; pp: 4-47; Italia

ALTERNATIVES AU DÉVELOPPEMENT; APPROCHES INTERCUL-
TURELLES DU DÉVELOPPEMENT ET DE LA COOPÉRATION IN-
TERNATIONALE/ Au: Valchon, Robert/ Ed: Centre Interculturel
Monchanin; pp: 1-371

LA COOPÉRATION ENTRE LES ONG EUROPÉENES ET LA COM-
MUNAUTÉ EUROPÉENNE/ Ai: International Associations and Meet-
ings/ Nr: Transnational Associations, n. 3, 1991; pp: 163-177; Bélgica

COOPERACIÓN INTERNACIONAL PARA EL DESARROLLO/ Au:
Portillo, Luis; Marín, Manuel; Grasa, Rafael (et al.)/ Ai: Secretaria de
Estado de Comercio; Ministerio de Economía/ Nr: Información Co-
mercial Española, n. 702, 1992; pp: 3-195; Madrid

LA NÉCESSAIRE COOPÉRATION UNIVERSITAIRE AU DÉVELOP-
PEMENT VUES ET PERSPECTIVES. COOPÉRATION UNIVERSI-
TAIRE EUROPE-AFRIQUE/ Au: Beernaerts, Jean-Pierre/ Ai:
ISMEA/GORDES/ Nr: Mondes en Développement, n. 64; 1988; pp:
117-136; Louvain-la-Neuve

COOPERATION AMONG THE DEVELOPING COUNTRIES IS AB-
SOLUTELY VITAL/ Au: Kader Shoheib, Abdez/ Ai: AAPSO/ NR: Dé-
veloppement et Progrès Socio-Économique, n. 1, 1987; pp: 42-54;
El Cairo

LAS ONG Y LA COOPERACIÓN PARA EL DESARROLLO/ Au: Le
Magadoux, Agnes; Roca, Deodoro/ Ai: Cruz Roja Española/ Nr: Do-
cumentos para el Desarrollo, n. 1, 1989; pp: 7-88; Madrid

JUVENTUD DESARROLLO Y COOPERACIÓN/ Au: Sanahuja, J.A.;
Krauskopf, D.; Ottonne, E. (et al.)/ Ai: Cruz Roja Española/ Nr: Do-
cumentos para el Desarrollo, n. 3, 1990; pp: 5-187; Madrid

CONFERENCIA DE LAS ORGANIZACIONES NO GUBERNAMEN-
TALES; DEUDA EXTERNA, DESARROLLO Y COOPERACIÓN IN-
TERNACIONAL/ Au: Conferencia de las Organizaciones no
Gubernamentales 25-29 enero, 1988 (Lima, Perú)/ Ed: L'Harmattan,
1989; pp: 9-251; Paris

EL FONDO MONETARIO INTERNACIONAL Y LOS PAÍSES EN DE-
SARROLLO: UNA EVALUACIÓN CRÍTICA/ Nr: El Trimestre Econó-
mico, n. 227, 1990; pp: 611-663; México

LA COOPERACIÓN INTERNACIONAL PARA EL DESARROLLO/Au:
Guedan, Manuel/ Nr: Leviatán, n. 38; 1989; pp: 53-62; Madrid

CURS DE METODOLOGIA I TÈCNiques DE COOPERACIÓ INTER-
NACIONAL/Au: Theunis, Joseph; 1989; pp: 1-146; Barcelona

LAS ORGANIZACIONES NO GUBERNAMENTALES EN LA COO-
PERACIÓN PARA EL DESARROLLO/Au: Granda, German; Lutz,
M. Olga/ Ai: CIDEAL; 1988; PP: 5-95; Barcelona

ESTRUCTURA ECONÓMICA INTERNACIONAL/AU: Tamames, Ra-
món/ Ed: Alianza Editorial; 1989; pp: 1-493; Madrid

SUBDESARROLLO Y ADOPCIÓN DE DECISIONES EN LA ECONOMÍA
MUNDIAL/ Au: Pigrau i Solé, Antoni/ Ed: Tecnos; 1990; PP:
1-297; Madrid

MUNDO RICO, MUNDO POBRE; POBREZA Y SOLIDARIDAD EN
EL MUNDO DE HOY/ Au: De Sebastián, Luis/ Ed: Sal Terrae; 1992;
pp: 11-189; Santander

EUROPE: QUELLE COOPERATION A L'HORIZON 2000? / Au: Mis-
ser, François/ Nr: Croissance, le monde en développement, n. 355, 1992;
pp: 18-21; Paris

DESARROLLO Y SOLIDARIDAD/ Au: Griffin, Keith; McKay, John;
Miller, Morris (et al.)/ Ed: Cáritas Española/ Nr: Documentación So-
cial: revista de estudios sociales y de sociología aplicada, n. 89, 1992;
pp: 5-265; Madrid

NUEVOS CRITERIOS DE LA COOPERACIÓN/ Au: Holtz, Uwee;
Spranger, Carl-Dieter; Lefringhausen, Klaus/ Ai: Fundación Alema-
na para el Desarrollo Internacional/ Nr: Desarrollo y Cooperación,
n. 1, 1992; pp: 8-12; Alemania

DÉCLARATION DU SECRÉTAIRE GÉNÉRAL LORS DE LA TENUE
DE LA SESSION SPÉCIALE DE L'ASSEMBLEE GÉNÉRALE SUR
LA COOPERATION ECONOMIQUE INTERNATIONALE/ Ai: AAPSO/
Nr: Développement et Progrès Socio-Économique, n. 1-4; 1990; pp:
94-102; El Cairo

EL SUBDESARROLLO DEL DESARROLLO UN ENSAYO AUTOBIO-
GRÁFICO/ Au: Gunder Frank, André/ Ed: IEPALA; 1991; pp: 5-130;
Madrid

LLAMAMIENTO DE LA COORDINADORA DE ONG'S ESPAÑOLAS
PARA EL DESARROLLO SOBRE LA COOPERACIÓN AL DESA-
RROLLO/ Ai: Coordinadora de Organizaciones No Gubernamenta-
les para el Desarrollo; 1986; pp: 1-75; Madrid

POLÍTICA COMUNITARIA DE COOPERACIÓN PARA EL DESARRO-
LLO, LA PARTICIPACIÓN DE EMPRESAS Y ORGANIZACIONES
NO GUBERNAMENTALES PARA EL DESARROLLO EN SUS FON-
DOS/ Au: Agencia Española de Cooperación Internacional/ Ed: Ins-
tituto de Cooperación para el Desarrollo; 1992; pp: 21-306; Madrid

COOPERAZIONE TECNICA CON I PAESI IN VIA DI SVILUPPO/ Au:
Vangi, Cataldo/ Ai: Istituto Affari Internazionali/ Ed: Franco Angeli;
1982; pp: 11-251; Italia

EMERGENZA FAMME E COOPERAZIONE ALLO SVILUPPO; ANA-
LISI DOCUMENTAZIONE PROPOSTE/ Au: Angeli, Franco/ Ai: Istit-
uto Ricerche Studi Economici e Sociale (IRSES)/ Ed: Franco Angeli;
1987; pp: 9-457; Italia